باوریا بین

داڕووخانی ڕەوشت کۆمەڵگاکەمان بەرەو هەڵدێر دەبات !!

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir /AliBapir /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

عەلی باپیر

چاپی دووەم

٢٠٠٥ز ١٤٢٦ك

با وریا بین

داڕووخانی ڕەوشت کۆمەڵگاکەمان بەرەو هەڵدێر دەبات!!

عەلی باپیر

٢٠٠٢-١٤٢٣

چاپی یەکەم

بسم الله الرحمن الرحيم

(وَإذَا أرَدْنَا أنْ نُهلِكَ قَرْيَةً أمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيراً) (الاسراء:١٦)

پێشکەش بێ

١-بەو گەنج و لاو (کچ و کوڕ)انەی کە لەتافی لاوێتیدا، بەهۆی ئیمانو تەقواوە، لەبەردەم گێژەڵووکەی فەسادو ئارەزووبازیی ئەم ڕۆژگارەدا، وەك کێو ڕاوەستاوو نەلەخشاون.

٢-بەهەموو ئەو کەسانەی کە دڵسۆزیی میللەتو وڵاتەکەیانن‌و، لەبەرانبەر پاراستنی کەرامەتو شەرەفو ڕەوشتو ئەدەبی کۆمەڵگاکەیاندا هەست بە بەرپرسیارێتی دەکەن‌و ئەرکی سەرشانیان جێبەجێ دەکەن.

ئەم نامیلکەیە

خوێنەرە بەڕێزەکان!

ئەم نامیلکەیە بریتیە لەدەقی ئەو وتارەی کە بەندە لەسەر مینبەری مزگەوتی (جیهاد) لەشاری (سلێمانی) داویەتی، لەڕۆژی جومعە (٥ی ڕەبیعی یەکەمی ١٤٢٣) بەرانبەر (٢٠٠٢/٥/١٧) لەژێر هەمان ناوونیشاندا (باوریا بین! داڕووخانی ڕەوشت کۆمەلگاکەمان بەرەو هەڵدێر دەبات).

پاشان برای دڵسۆزو خۆشەویستم کاك (مەلا بیلال قەڵادزەیی) لە کاسێتەوە هێناویەتە سەر قاقەز، خوا پاداشتی بداتەوە، دوایی خۆیشم پێیدا چوومەتەوەو چاوم پێیدا گێڕاوەتەوەو لەچەند شوێنێك دا هەندێك وشەو ڕستەیم دەستکاری کردووەو بێجگە لە زیادکردنی چەند ڕستەیەکی کەم لەچەند جێیەك دا، وتارەکە کت ومت وەك خۆی ماوەتەوە.

گومانیشی تێدا نیە کە بابەتی ئەدەب و ڕەوشت و خوو بەگشتی و بەتایبەت ئەو بەشەی ئەدەب و ڕەوشت و ئاکار کەپەیوەستە بەپەیوەندی نێوان ئافرەت و پیاوو لایەنی جینسیەوە بابەتێکی یەکجار هەستیارو گرنگەو پێویستە - ئەگەر بویسترێ هەقی خۆی بدرێتێ - نەك وتارێك و دووان و نامیلکەیەك بگرە چەندان وتارو نامیلکەو کتێبی سەربەخۆی بۆ تەرخان بکرێن، بەڵام وەك گوتراوە، ئەوەی فریای هەموویشی نەکەوی نابێ هەندێکیشی لێ فەرامۆش بکرێ (مالا یُدرك کله لا یُترك بعضه).

هیواداریشم ئەم وتارو نامیلکەیە لەگەڵ کورتیشیدا پوخت بێت و جەوهەرو کاکڵەی مەسەلە پێویستەکانی ئەم بابەتە گرنگ و گەورەیەی خستبێتە ڕوو و تیرێك بووبێت چەندان نیشانەو ئامانجی پێکا بن!

شایانی باسە کتێبی (ئافرەت و خێزان لەسایەی شەریعەتدا)یش کەئیستاکە بەئاڵقە لەڕۆژنامەی (کۆمەڵ)دا و پاشان - ان شاء الله - لەدوو توێی بەرگێك دا بڵاودەکرێتەوە، بۆ توێژینەوەی ئەو بابەتەو گەلێك مەسەلەو بابەتی هاووێنەی تەرخان کراوە.

ئەحمەد ئاوا

١جمادي الاولى ١٤٢٣ بەرانبەر ١١/٧/٢٠٠٢ز.

دەقی وتارەکە

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده فلا مضل له ومن يضلل فلا هادى له، وأشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له وأشهد ان محمداً عبده ورسوله صلوات الله تعالى وسلامه عليه وعلى آله وصحبه ومن اهتدى بهديه.

أما بعد: أوصيكم عبادالله وقبلكم نفسي بتقوى الله قال - جلّ وعلى - في محكم كتابه: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ)

پێشەکی

مسوڵمانە بەڕێزو خۆشەویستەکان، خوشکان‌و برایان! لە وتاری ئەمڕۆماندا لەژێر ناوونیشانی (باوریا بین داڕووخانی ڕەوشت کۆمەڵگاکەمان بەرەو هەڵدێر دەبات) لەژێر ئەم ناوونیشانەدا وتاری ئەمڕۆتان ئاڕاستە دەکەم، کە تەرخانم کردوە بۆ باسی دیاردەیەکی زۆر ترسناك، کە لە سەرەتاسەری دنیادا لەپەرەسەندن دایەو کەم‌و زۆر پڕیشکیشی گەیشتۆتە کۆمەڵگای کوردەواریی‌مان.

ئەویش بریتییە لەدیاردەی (داڕووخانی ڕەوشت) بەتایبەت لەبواری جینسی‌و لەبواری پەیوەندی‌یەکانی نێوان پیاوان‌و ئافرەتاندا کەبوارێکی زۆر حەساس‌و زۆر گرنگ‌و بایەخدارەو، شەریعەتی خوای پەروەردگار چ ئایەتەکانی قورئان، چ فەرمایشتەکانی پێغەمبەر ﷺ پانتاییەکی زۆریان تەرخان کردوە بۆ ڕوونکردنەوەی ئەو لایەنە کە لەڕووی شەرعی‌یەوە میللەت‌و کۆمەڵگایەکی مسوڵمان پیاوان‌و ئافرەتانی، نێرو مێ‌یەکانی، پێویستە چۆن بەیەکەوە ڕەفتار بکەن؟ وە چۆن لەڕووی جیسنی‌یەوە مامەڵە بکەن؟ جارەنگە

زۆر لەمسوڵمانان تاڕاددەیەك پێیان شتێکی سەیربێ کەلەسەر مینبەری پێغەمبەرەوە ﷺ باسی ئەو جۆرە بابەتانە بکرێ، بەڵام لەڕاستیدا نەك هەر سەیر نیە، بەڵکو زۆر شتێکی ڕەوایەو زۆر شتێکی ئاساییە کە ئایەتەکانی قورئان کەخوای کاربەجێ ناردوونی، وەفەرمایشتەکانی پێغەمبەر ﷺ، چ پەیوەندییان بەحوکم و سیاسەتەوە هەبێت، چ بەلایەنی ئیمان و عەقیدەوە، چ بەلایەنی ئابوورییەوە، چ بەلایەنی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانەوە، چ بەلایەنی خێزانەوە، چ بەهەڵس وکەوتی ژن و مێرد بەیەکەوە، چ بەهەر لایەنێکی دیکەوە، پێویستە بۆ پەرواو بەڕاشکاویی و بەڕوونی بخرێنە بەرچاوی مسوڵمانان، بۆئەوەی بەشێوەیەك لەهەموو ئەو بوارانەی ژیان و گوزەرانیان دا بجووڵێنەوەو هەڵس وکەوت بکەن کە لەمیللەتێکی مسوڵمان و لەکۆمەڵگایەکی مسوڵمان بوەشێتەوەو شایستەیان بێت.

دیارە چ (بەندە) چ هەر وتاربێژ (خطیب)ێکی دیکە کەلەسەر مینبەری پێغەمبەر ﷺ ڕادەوەستێ و وتاری هەینی (جمعة) یان هەر وتارو هەر ئامۆژگارییەکی هەر بۆنەیەکی دیکە ئاڕاستەی مسوڵمانان دەکات، دەبێ لەڕووی دڵسۆزیی و بەزەیی و پەرۆشەوە لەگەڵیان بدوێ، منیش ئەم وتارەو هەر وتارێکی دیکەشم سوپاس بۆ خوا هەر لەسەر ئەو بناغەیەو هەر بەوشێوەیەو بەو هاندەرەیە.

پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام) هەمیشە بەمیللەتەکانی خۆیانیان فەرمووە: ﴿وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ﴾(الأعراف: من الآية٦٨). واتە: من بۆ ئێوە دڵسۆزێکی[(١)] ئەمیندارم[(٢)].

[(١)] (ناصح) واتە: دڵسۆز، خاوەن بەزەیی و پەرۆش و خەمخۆر.

[(٢)] (أمین) واتە: ئەمیندار، کەسێك کەشایستەی ئەوەبێ سپاردەی پێ بسپێردرێ، (أمین) پێچەوانەی (خائِن)ە، واتە: من لەگەڵ ئێوە دەست پاکم و دەم پاك و ئەمیندارتانم، وە دڵسۆزیشتانم و بەخەمتانەوەم و پەرۆشتانمە.

وە وەك پێغەمبەری خوا (محمد المصطفى) ﷺ لەیەكێك لەفەرمایشتە شیرینەكانیدا دەفەرموێ: (الدین النصیحة..) رواه مسلم، واتە: دینداریی بریتییە لەدڵسۆزیی و پەرۆش و ڕاست و ساغیی، وەك دەبینین پێغەمبەری خوا ﷺ تێكڕای مسوڵمانەتی و دینداریی لەدڵسۆزیی و بەزەیی و پەرۆش بۆ مسوڵماناندا كورت دەكاتەوە! جا دیارە دڵسۆزیی بابایەكی زاناو پێشەواش بۆ میللەتەكەی لەوەدایە كەهەرچی خێرو چاكەی ئەوانی تێدایە دەبێ بۆیان بخاتەڕوو، وەدەبێ ڕاشكاوانە نوختەیان بۆ بخاتە سەر پیتەكان و، جوان جوان حاڵییان بكات لەحەلاڵ و حەرامێك كەخواو پێغەمبەری خوا فەرموویانەو ناردوویانە، وەسنوورەكانی حەلاڵ و حەرام و سنوورەكانی تاعەت و[3] مەعصیەتیان[4] جوان جوان بۆ ڕۆشن بكاتەوە.

جا سوپاس بۆ خوا خوشك و برایانی مسوڵمان! كەئێوە وەك ئەهلی ئەم مزگەوتە[5] (مزگەوتی جیهاد) چ برایان چ خوشكان خوا پێداون و هیدایەتدراون، بەڵام من ئەو بابەتە ڕوون دەكەمەوە بۆ ئەوەی هەم ئێوە بەرچاو ڕووناتروعەزیمەتدارانەتر ئەو ڕێبازەی كەگرتووتانە كەڕێبازی پێغەمبەرە ﷺ پێیەوە پابەند بن و لەسەری بڕۆن، چ خوشكان چ برایان ئەو ئاداب و ڕەوشتە ئیسلامییانەی كەخۆتان پێ ڕازاندونەوەو ڕەچاویان دەكەن و پێیانەوە پابەندن، زیاتر خۆتانیان پێ بڕازێننەوەو زیاتر جەختیان لەسەر بكەن، وەپاشانیش لەپشت ئێوەشەوە قسەكانم ڕوویان لەو خەڵك و میللەتەی خۆمانە بەگشتی، ئەم كۆمەڵگایەی خۆمان كەخۆمان لەبەرانبەریدا بە بەرپرسیار دەزانین وەخۆشمان بۆی بەخاوەنی بەزەیی و پەرۆش دەزانین، مەرج نیە ئێمە هەر خۆمان بەدڵسۆزی ئەهلی مزگەوت بزانین، ئەوانەی كەلەدەرەوەی مزگەوتیشن، سەرجەم ئەوانەی كە ئۆممەتی پێغەمبەرن ﷺ بگرە بەزەیی و پەرۆش و دڵسۆزییمان بۆ تێكڕای خەڵك و میللەتی كوردستانە، چ ئەوەی كەڕوو لەقیبلە دەكات، وە چ ئەوەی كەڕوویشی تێناكات، چونكە ئێمە كەسێك

---

[3] الطاعة: فەرمانبەریی و بەقسەكردن.

[4] المعصیة: سەرپێچی و كەللەڕەقیی.

[5] دوێنراوەكان ئەوان بوون، ئەگەرنا سەرجەم مسوڵمانانی پابەندیش هەروان.

کەوەك برایەکی دینی و خوشکێکی دینیش بۆی بەبەزەیی و پەرۆش نەبین، وەك ئینسانێك کەخوا خوڵقاندوویەتی بۆ بەندایەتی خۆی و پابەندیی بەئایینەکەیەوە بۆ ئەوەی بەهۆی بەندایەتی کردنی بۆ خوای پەروەردگارو دادگەر تبارك وتعالی و شوێنکەوتنی شەریعەتەکەیەوە سەر بەرزو ڕووسوور و سەرفرازی دنیاو دواڕۆژ بێ لەو ڕووەوە بۆ ئەویش هەر دڵسۆزین.

ئەوەش بیدعەتێك نییە خۆمان دایبهێنین بەڵکو سوننەت و ڕێبازی پێغەمبەرە ﷺ ، پێغەمبەری خوا ﷺ کاتێك چوو بۆلای گەلی (طائف) تاکو بانگیان بکات بۆ لای خوا بۆ بەندایەتی بۆ خوا بۆ ئەوەی سەرفرازو بەختەوەری دنیاو دواڕۆژ بن، کەچی ئەوان زۆر نا نەجیبانەو بێ نەزاکەتانە وەڵامیان دایەوەو بەرد بارانیشیان کرد، لەوکاتەدا (جبریل) سەلامی خوای لێبێ خوای پەروەردگار ناردی بۆلای (محمد المصطفى) ﷺ فەرمووی: ئەوە خوای بەرزو مەزن دەفەرموێ: ئەگەر حەز دەکات تاکو فەرمان بکەم بەفریشتەی چیایەکان و ئەو دوو چیا بەرزو سەرکەشە - کەشاری (طائف)یان کەوتۆتە نێوان بەسەریان - دابڕووخێنم و قەلاچۆ و بنبڕ بکرێن، مادام ئاوا ئیهانەیان بەپێغەمبەری خوا کرد، بەڵام پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:[٦] نەخێر، ڕام لەسەر ئەوە نییە، ئەوجار فەرمووی: ئومێدی ئەوە دەکەم لەخوای پەروەردگار کە ئەگەر ئەوانەش هیدایەت نەدرێن لەوەچە (نسل)ی ئەوانە کەسانێك پەیدا بن کە سەجدە بۆ خوا بەرن و بەندایەتی بۆ خوا بکەن، وەك (بخاري ومسلم) لە (عائشة) وە خوا لێی ڕازی بێت گێڕاویانەتەوە.

پێغەمبەری خوا ﷺ پێشەوای ئێمە ئاوا بە بەزەییانە وە ئاواش دووربینانە لەگەڵ خەڵك دا ڕەفتارو مامەڵەی کردوە، وە بەو شێوەیە بۆیان بەپەرۆش و بەزەیی بووە.

جا دیارە من وەك عادەتی خۆم بۆ ئەوەی کە باشتر مەبەستەکە ڕوون بێتەوە بۆم خستوونە چەند خاڵێکەوە:

---

[٦] پێغەمبەر ﷺ لەیەکێك لەپێغەمبەرانی خواوە گێڕاویەتەوە کەلەبەرامبەردا فەرموویەتی: (اللهم أغفرلي لقومي فأنهم لايعلمون) متفق عليه.

خاڵی یەکەم: ڕەوشت و خووی بەرزو پەسەند شوورەو حەسارو پەرژینی کۆمەڵگایە:

دیارە مەبەستمان لە ڕەوشتو خووی بەرزو پەسەند، مانای فراوانی ڕەوشتو خوویە، چ پەیوەندی بەلایەنی جینسی‌یەوە هەبێت کە ئەم وتارەمان بۆ تەرخان کردوە، چ پەیوندی بەلایەنی خێزانی‌یەوە هەبێت، چ پەیوەندی بەلایەنی خزمایەتی‌یەوە هەبێت، چ پەیوەندی بەلایەنی پەیوەندی‌یە کۆمەڵایەتی‌یەکانەوە هەبێت، چ پەیوەندی بەلایەنی حوکمو سیاسەتەوە هەبێت، وەچ پەیوەندی بەلایەنی بازرگانیو مامەڵەو سەوداوە هەبێت - واتە لایەنی ئابووری، وە چ پەیوەندی بەلایەنی جەنگو جیهادەوە هەبێت، لەهەموو ئەو لایەنو بوارانەدا شەریعەتی خوای کار... جێ کۆمەڵێك ئادابو ڕەوشتی بەرزو جوانی بۆ مسوڵمانان دەستنیشان کردوە، کەدەبێ خۆیانی پێ‌بڕازێننەوە.

مسوڵمان چ پیاو چ ئافرەت، چ پیر چ گەنج، چ ورد چ درشت، هەر هەمووی لە قورئانو سوننەت دا کۆمەڵێك ئادابو ڕەوشتی بەرزی بۆ دیاری کراوە، کاتێك بە مسوڵمانی تەواو عەیار لەقەڵەم دەدرێ کە ئەو ڕەوشتو ئادابە بەرزانە ئەو ئەخلاقە جوانو دڵگیرو پەسەندانە ڕەفتار پێ بکاتو خۆییان پێ‌بڕازێنێتەوە.

پێغەمبەر ﷺ لەزۆر لە فەرمایشتەکانی‌دا باسی گرنگیو بایەخی ڕەوشتو خووی کردووە کە ئێمە هەر ئاماژەی پێ‌دەکەین:

بۆ وێنە دەفەرموێ: (إِنَّ المُؤمِنَ لَيُدْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِه دَرَجَةَ الصائِمِ القائِمِ) رواه أبوداود عن عائشة رضي الله عنها. واتە: (ئیماندار بەهۆی ڕەوشتی جوانییەوە دەگاتە پایەو مەقامی کەسێك کەهەمیشە بەڕۆژوویە (ڕۆژووی سوننەت) وە هەمیشەش شەو نوێژ دەکات).

واتە: ئەگەر کەسێك هەبێ هەمیشە شەوەکان نەخەوێ‌و شەونوێژ بکات ڕۆژەکانیش هەمیشە ڕۆژووی سوننەت بگرێ، ئینسان بەهۆی ڕەوشتی جوانی‌یەوە چ پیاو بێ چ ئافرەت دەگاتە ئەو پلەیە.

لە فەرمایشتێکی دیکەدا دەفەرموێ: (مامن شيءٍ أثْقَلُ في ميزانِ العَبْدِ المؤمِنِ يَوْمَ القيامةِ مِنْ حُسْنِ الخُلُقِ) رواه الترمذي وقال: حسن صحيح، رياض الصالحين، ص ٢٢٨.

واتە: (قورسترین شت لەتەرازووی چاکەکانی ئینیسانی مسوڵمان دا لەڕۆژی دوایی‌دا ڕەوشتی جوانە)، ڕەوشتی جوان لەهەموو شتێك قورسترو گرانترە.

هەروەها خوای پەروەردگار کە ویستوویەتی مەدح‌و ستایشی پێغەمبەری خۆی ﷺ بکات لەبەرانبەر پڕوپاگەندەو تۆمەتی جۆراوجۆری کافرەکاندا کە ڕۆژێك پێیان دەگوت شێت (مجنون) ە و ڕۆژێك دەیانگوت جادووگەر (ساحر)ە و، ڕۆژێك دەیانگوت فاڵچی (کاهن)یە، جا خوای پەروەردگار بەچی بەرپەرچی ئەو پڕوپاگەندانە دەداتەوە؟ دەفەرموێ: (بسم الله الرحمن الرحيم، نۤ ، وَالْقَلَـمِ وَمَـا يَسْطُرُونَ، مَا أنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ، وَإنَّ لَكَ لأَجْراً غَـيْرَ مَمْنُونٍ، وَإنَّـكَ لَعَلَـى خُلُـقٍ عَظِيمٍ) (القلم: ١-٥)

بەوە بەرپەرچی پڕوپاگەندەی ناحەزانی پێغەمبەر ﷺ دەداتەوە دەفەرموێ: چونکە تۆ ڕەوشتێکی بەرزو گەورەو پەسەندت هەیە ئەی موحەممەدﷺ تۆ شێت‌و جادووگەرو فاڵچی نی، پڕوپاگەندەو تۆمەتەکانیان ناڕاستن چونکە تۆ ڕەوشتت زۆر بەرزو جوانە.

دەگونجێ ئینسان زانا بێت، دەگونجێ لەعیبادەت دا زۆر خۆی ماندوو بکات، دەگونجێ زۆر خاوەن دەسەڵات بێت، وە هەروەها.. بەڵام مەگەر پەیوەندی زۆر قایم‌و مەحکەمی لەگەڵ خوا (جل جلاله) هەبێ، مەگەر عەبدی زۆر باش بێ بۆ خوا، ئەگەرنا ناتوانێ هەمیشە ڕەوشتی بەرزو جوانی هەبێت، جا وەك زانایان گوتوویانە: خوای پەروەردگار ئەوەندە بەڕەوانبێژی (بلاغة)یەوە ئەوەی فەرمووە، نەیفەرمووە: تۆ ڕەوشتێکی جوانت هەیە، بەڵکو

دەفەرمویٚ: (وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ) (القلم:٤)، (إِنَّ) ئەداتی تەئكیدە، واتە: بەتەئكید تۆ (لعلى خلق عظيم) واتە: وەكو ئەوە كەڕەوشتی بەرزو جوان وڵاخێكی سواری بێت و پێغەمبەریش ﷺ سواری بووبێت و لەسەر پشتی بێت، واتە ئەوەندە ڕەوشت بەرزی، وەك ئەوەی كەڕەوشت بەرزیی بۆ تۆ بووبێتە (مركوب) ێك، تۆش لەسەری سەقامگیر بووبی.

شاعیرێك زۆر جوان دەڵێت:

(وإنّما الأُمَمُ الأَخْلاق مابَقِيتْ فإنْ هُمُ ذَهَبَتْ أَخْلاقُهُم ذَهَبُوا) *

واتە: میللەتان بریتین لەڕەوشتی بەرزو جوان هەر كاتێك ڕەوشتی بەرزو جوانیان لەنێودا نەماو داڕووخا ئەوانیش دەڕۆن و كۆتاییییان پێ دێت.

مەبەستمان لەڕەوشتی بەرزو جوان وەك گوتم: ئەوە نیە كەئافرەت خۆی داپۆشێ و پیاو بەحەرامی بۆی نەڕوانێ و ئاگایان سەداوێنی خۆیان بێت و عەوڕەتی خۆیان داپۆشن و ئەو چەند شتانەو بەس، نەخێر، مەبەستمان پێ مانای فراوانی ئەو وشەیە هەر لەڕاستگۆیی و ڕاستبێژی، هەر لەدەم پاكی و دەست پاكی، هەتا سەخاوەت و بەخشندەیی، هەتا جوامێری و شەهامەت و بوێری، هەتا بەزەیی و سۆزو دڵسۆزی و پەرۆش لەگەڵ خەڵك، هەتا خاوەن بەڵێن و پەیمان بوون، پێدا برۆ تا كۆتایی ئەو لیستەیەی كەزۆر درێژە جا ڕەوشت و خووی بەرزو جوان بەمانای فراوانی ئەو وشەیە سیاج و پەرژینێكە بەدەوری هەر میللەت و كۆمەڵگایەكەوە، میللەت و كۆمەڵگاكان بەڕەوشتی بەرزو جوان دەتوانن بەیەكەوە بژین، ئەگەر خەڵك لەگەڵ یەكتر ڕاست بوو، ئەگەر بەرانبەر بەیەكترو لەیەكتر ئەمین بوون، ئەگەر لەگەڵ یەكتردا دەست پاك و دەم پاك بوون، ئەگەر تەماعیان لەماڵ و نەفس و ناموسی یەكتر نەبوو، ئەگەر گەنج ڕێزی لەپیر گرت و پیرەكەش بەزەیی بەبچووكدا هاتەوە، ئەگەر ئافرەتان بەو شێوەیە كەشەرع بۆی داناون پۆشتەو پەرداخ بوون، ئەگەر

---

* كە (أحمد شوقي)یەو نازناوی (أمير الشعراء)ی هەبووە.

پیاوان بەوشێوەیە کەشەرع بۆی داناون خاوەن ئەدەبو ئابڕوو و کەرامەت بوون ناموسو کەرامەتی خەڵکیان پێ وەك هی خۆیان بوو، ئەگەر هەموو چینو توێژەکان بەو شێوەیە کەشەریعەت بڕیاری داوە ڕەفتاریان بەیەکەوە کرد، بۆ نموونە: حوکمڕانو کاربەدەست دادگەرو ڕەعیەتیش گوێڕایەڵو فەرمانبەر بوو، ئەوە ئەو میللەتە میللەتێکی پێکەوە گونجاوو دۆستو تەباو ڕێكوپێك لەنێو خۆیدا، وە لەبەرانبەر دوژمنانو ناحەزانو لەبەرانبەر (تحديات)ەکانیش دا تۆکمەو توندوتۆڵو پێکەوە جۆشدراو دەبێت.

بەڵام میللەتێك کەشیرازەی ڕەوشتی دەپچڕێو وتووشی داڕووخانی ئەخلاقی دەبێ، ئەوە بێگومان لەنێو خۆیدا گەندەڵ دەبێ، وەك دار - درەختێك - ی کرمێ پێویستی بەکەس ناکات بیبڕێتەوەو هەر لەبەهانەیە بۆ ڕووخان بایەك کەبیخات، چونکە لەنێو خۆیدا گەندەڵو کرمۆڵ بووە، بەڵێ ڕەوشتی نزمو نەمانو داڕووخانی ڕەوشتی بەرزو جوان میللەتان گەندەڵو کرمۆڵ دەکاتو لەبەینیان دەبات.

ئنجا ئەگەر تەماشای قورئان بکەین دەبینین خوای پەروەردگار باسی هەموو شتێکی بۆ مسوڵمانان کردوە، وە پێغەمبەری پێشەواش ﷺ ئەرك (وظيفة)ی هەر ئەوە بووە کە ئەوەی خوا فەرموویەتی بۆیان ڕوون بکاتەوە: (وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ)(النحل: من الآية٤٤) واتە: ئەوەی کە بۆ تۆمان ناردۆتە خوارێ ئەی (موحەممەد ﷺ) بۆیە ناردوومانە تاکو تۆ بۆ خەڵکی ڕۆشن بکەیەوە.

هەم بەفەرمایشتو قسە مویارەکەکانی، هەم بەڕەوشتو ڕەفتارو ئاکارو هەڵسوکەوتی، هەم بەدان پێداهێنان (تقرير)ی کەلەبەرچاوی ئەو یان لەلای ئەو شتێك کراوە ئەویش لێی بێدەنگ بووە یاخود ڕەزامەندی دەربڕیوە.

کەواتە ئەرکی پێغەمبەر ﷺ هەر ئەوە بووە کەئەوەی خوا فەرموویەتی بۆ خەڵکی ڕۆشن بکاتەوە، بۆیە کاتێك پرسیار لەدایکی بڕواداران (عائیشە) خوا

لێی ڕازی بێت کرا سەبارەت بەڕەوشتی پێغەمبەر ﷺ لەوەڵامدا فەرمووی: (ألَسْتَ تَقْرأُ القرآنَ؟)

ئایا قورئانت نەخوێندۆتەوە؟ گوتی: با، فەرمووی: (فأن خلق رسول الله ﷺ كان القران) رواه احمد عن سعد بن هشام ورواه ابن جرير وأبوداود والنسائي نحوه. بڕوانە: (مختصر تفسير ابن كثير)ج٣ص٥٥٩. ڕەوشتی پێغەمبەری خوا قورئان بوو.

کێ شایەدی بۆ پێغەمبەر ﷺ دەدات؟ خێزان - هاوسەر - ی کە هاوسەر لەهەموو کەس باشتر هاوسەری خۆی دەناسێ چونکە هەموو کاتێك لەگەڵی دایە.

بەڵێ ڕەوشتی پێغەمبەری خوا ﷺ قورئان بوو، قورئان چۆنی فەرمووە پێغەمبەر ﷺ بەوشێوەیە دەجوڵایەوەو هەڵسوکەوتی لەگەڵ هەموو خەڵکدا دەکرد.

جا ئەگەر تەماشای ئایەتەکانی قورئان بکەین لەچەندان شوێندا خوای پەروەردگار کە بەسەرهاتی میللەتانی پێشوومان بۆ دەگێڕێتەوە ئەوەمان بۆ دەستنیشان دەکات کەخاڵی وەرچەرخان بەرەو داڕوخانی میللەتان لەڕەوشت نزمی‌یەوە دەستی پێکردووە، بەتایبەتیش پەیوەندی نێوان ژن و پیاو - لایەنی جینسی -، کەمێژوونووسەکانیش هەموویان دان بەو ڕاستی‌یەدا دەنێن، نەك تەنیا مێژوونووسە مسوڵمانەکان، بەڵکو مێژووزانە بیانی و نامسوڵمانەکان بەر لەمسوڵمانەکان، دانیان پێدانـاوەو بەدرێژی باس دەکەن کەهۆی ڕووخانی شارستانیەتی ئیغریقی‌یەکان چی بووە؟ وە هەروەها هی یۆنان و ڕۆم و فارس و هیند.. هتد.[*]؟

هەموویان کاتێك ڕووخاون کەگەیشتوونە لووتکەی خۆشگوزەرانی، وە گەیشتوونە پلەی هەرەنزمی کەڵك بینینی خراپ لەئافرەت و

---

[*] بۆ وێنە (ویل دیورانت) لەکتێبی (قصة الحضارة)دا لەچەندان شوێن دا ئاماژەی بەو مەسەلەیە کردووە.

بەرهـەڵدایی و بێسـەروبەرەیی جینسـی، کەئـەوەش کاریگـەرترین هۆکـاری داڕووخانی ڕەوشتە!

خوای کاربەجێ ئـافرەتی دروسـت کـردوە کەبـەندە (عبد)یـەکی مێینـەی خوایە وەك چۆن پیاو بەندەیەکی نێرینەیە ئەویش بەندەیەکی مێینەیە، وە هـەرکام لـەپیاو و ئافرەت خـوای پـەروەردگار بـۆ کۆمـەڵێك ئـەرك (وظیفـة) دروستی‌کردوون، کۆمەڵێك تایبەتمەندیی فیطریی و سروشتی پێبەخشیون و کۆمـەڵێك ئەرکیشـی بـۆ دیـاری‌کردوون بـەپێی ئـەو تایبەتمەندی‌یـە سروشتی‌یانەی کەخۆی لەسەری خوڵقاندوون.

جا هـەرکاتێك بەشـەریەت پیاوەکـانی و ئافرەتـەکانی بەوشـێوەیە بەرێوەچووبن کەشـەریعەت فەرمـوویـەتی و لەگـەڵ سروشـت (فطـرة)یـان دا جووتە، ئەوە بەختەوەر بوونە، وە هەرکاتێك لایاندا بێت کە بەزۆریش لادانەکە لەوەوە دەستی پێکردوە کەئافرەت بۆتـە ئـامرازی پێڕابواردن، بۆتـە بووکـە شووشە بۆتە پەشتەماڵ، بۆتە ئالـەتێك کەسوودی خراپ (سوء الاستفادة)ی لێبینراوە، ئاخر ئافرەت ئەرکێکی زۆر بەرزو پیرۆزی پێسپێردراوە کەبریتییە لەئەرکی دایکایـەتی، پـەروەردەکردنی وەچـە (جیـل)ی داهـاتوو، پێگـەیاندنی پیاوان، پێگـەیاندنی ژنانی داهاتوو، دروستکردنی کۆمـەڵگا، دایـك یەکـەمین قوتابخانەیە، وە هەرکاتێك لەو ئەرکە سروشتی‌یەی خۆی دوورخرایەوە ئەوە بەمەبەستی خراپ دووردەخرێتەوە، بۆیە دوور ناخرێتەوە کەمافی پێبدرێت، بەپێچەوانـەوە بۆیـە دووردەخرێتـەوە کـە هـەتك بکرێـت و بێڕێز بکرێـت، وە بۆئەوەی بکرێتە ئالەتێك و پێیەوە ڕابوێردرێت کە لەڕاستی‌دا بەزەرەری تـەواو دەبێت، ئەو دوورخستنەوەیە لەو ئەرك (وظیفـة) سروشتی‌یەی خۆی و لـەو ئەرکەی کەبەئافرەت نەبێ ئەنجام نادرێ، کەهەم ئافرەتەکە خۆی زەرەر دەکات هەم کۆمەڵگایەکەش لەئەنجامدا تووشی داڕووخان و زیان دەبێ، وەك ئەوەی کەئێستا لـەرۆژئاوا دەبینـین، بێگومـان شـتێکی زۆر ئاشـکرایە کەئێسـتا

لەڕۆژئاوا ئافرەتان ئەوانەی کەتۆزێك عەقڵیان هاتۆتەوە بەرخۆیان وە پیاوەکانیشیان داوا دەکەنو دەڵێن: با کارێك بکەین خێزان دروست بێتەوەو ئافرەت ئەرکی سروشتی خۆی ببینی، پیاو ئەرکی سروشتی خۆی ببینێ، دیارە لە (شەریعەتی ئیسلامیی)ش دا ئافرەت ڕێگەی لێناگیرێت کەهەر چالاکی‌یەك ئەنجام بدات جیا لەئەرکی ماڵو منداڵ بەخێوکردنو دایکایەتی کردن، کەئەرکی سەرەکی خۆیەتی سەرەڕای ئەو ئەرکەش هەر ئەرکێکی‌تر ببینێ لەبواری سیاسی، کۆمەڵایەتی، ئابووری، فیکری، فەرهەنگی.. شەرع ڕێی لێنەگرتوە بەڵام بەئادابی ئیسلامیی‌یەوە، وە بەمەرجێك لەسەر حیسابی ئەرکە سروشتی‌و سەرەکی‌یەکەی خۆی نەبێت کە بەو نەبێ بەهیچکەس ئەنجام نادرێ.

ئێستا لەئەورووپا - ڕۆژئاوا - خەڵك داوا دەکات کەئافرەتەکان بگەڕێنەوە ماڵەکانی خۆیان، چونکە کۆمەڵگا هەموو زیانی لێکەوت، لە ئەوروپا لەئەنجامی ئەوەدا کەهەم پیاو هەم ئافرەت زۆر ئینحرافی کردوە لەمەسائیلی جینسی‌دا کراوە بەقانوون کەپیاو لەگەڵ پیاوێك دا خێزان دروست بکات، ئافرەتیش لەگەڵ ئافرەت!!

واتە ئەوەی کە خوای باڵا دەست لەبەسەرهاتی گەلی (لوط علیە السلام) کە (نێربازی) یان کردوە باسی کردوە، کەشتێکی زۆر نزمو سەرشۆڕانەو زۆر خراپو پیسە، ئەوە ئێستا لەئەوروپا دەکرێ بەقانوونو لەپەرلەمانەکان دا بڕیاری لەسەر دەدرێت!

ئا ئەوەیە سەرەنجامی داڕووخانی خێزانو سەرەنجامی دەرچوون لەشیرازەی شەریعەت و فیترەت.

خوای پەروەردگار دەفەرموێ: (وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّن بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلاً وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ) (القصص:٥٨)

واتە: چەند لەمیللەتانو کۆمەڵگایەکانمان بنبڕو قەلاچۆ کردوە دوای ئەوەی

کەزۆر ڕوویان کردە خۆش گوزەرانیو ڕابواردن بەبێ ڕەچاوکردنی ئادابو سنوورەکانی شەرع.

ئەگەرنا دین پێی خۆشە مسوڵمان ژیانی خۆش گوزەران (مُرَفَهْ) بێ، بەڵام نەك لەسەر حیسابی دینو ئەخلاق وەنەك بەپارەو ماڵی حەڕامیش.

هەروەها لەشوێنێکی دیکەدا دەفەرموێ: (وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيراً) (الاسراء:١٦).

واتە: هەرکاتێك ویستمان شارو وڵاتێك (ئاوەدانییەك) کاول بکەین فەرمان دەکەین بەخۆش گوزەرانەکانی (کە چاکە بکەن)، کەچی ئەوان خراپە دەکەن، جا فەرمانی خوا لەسەری دێتە دیو کاولو خاپووری دەکەین.

ئەم شارستانیەتەی ئێستای ڕۆژئاوا بەئەمەریکاشەوە بەتەئکید ئەوە سەرەنجامو چارەنووسیەتی، بەڵام دیارە کە (مُقومات)ی مانەوەی ماون، ئەگەرنا بەڕاستی ئەو فەسادە ئەخلاقیو ئەو پچڕانەی شیرازەی خێزانو ئەو لێك هەڵوەشانەوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، ئەو نەمانی سۆزو بەزەییو پەرۆشە بەرانبەر بەیەکتر، ئەو نێربازییو فەسادە ئەخلاقییەی کە لەئەوروپا هەیە، کەوەك قانوونێك مامەڵە لەگەڵ ئەو دیاردە غەریبانەدا دەکرێ، ئەوە بەڕاستی هەمووی پێشەکیو زەمینە خۆشکەری ڕووخانو کۆتایی پێهاتنی ئەو شارستانیەتییە ماددییە ئاژەڵیەن بەگوێرەی یاسا نەگۆڕەکان (السنن الثابتة)ی خوای دادگەر.

خاڵی دووەم: بڕیاری شەریعەت سەبارەت بەچۆنیەتی پەیوەندیی جینسی نێوان پیاوو ئافرەت

خوای پەروەردگار زۆر بەڕاشکاوی ئەوەی فەرمووە کە: (زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ) (آل عمران:١٤)

واتە: [١٠] خۆشویستنی ئارەزووەکان لەژنان و کوڕان و خەزێنەی زێڕو زیوی لەسەریەك کەڵەکە کراوو، ئەسپانی نیشانەدار کراوو ئاژەڵ و کشتوکاڵ بۆ خەڵکی ڕازێنراوەتەوە، ئەوەش ڕابواردن -ێکی کورتی - ژیانی دنیایە،وە خوا چاکترین سەرەنجامی لەلایە.

وەك دەبینین خوای کاربەجێ بەڕاشکاوی ڕایگەیاندوە کەئەو شتانە سروشتی ئینسان حەزی لێیانەو خوازیاریانەو بۆیان تامەزرۆو عەودالە، جاجێی سەرنجە کەدەبینین خوای پەروەردگار ئافرەتی پێش هەموویان خستووە (زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ) ئنجا ئایا کێ خۆشویستنی ئەو ئارەزووانەی بۆ جوان کردوون؟! دیارە خوای کاربەجێ و پەنهان بین، خوا وای کردوە کەپیاو حەزی لەئافرەت بێت و مەیلی جینسی بۆی هەبێت ئافرەتیش بەهەمان شێوە لەگەڵ پیاودا وا بێت، خوا وای کردوەو فیترەت و سروشتیی

---

[١٠] (سید قطب) ڕەحمەتی خوای لەسەربێ لەتەفسیری ئەم ئایەتەداو لەتەفسیری خۆی (في ظلال القرآن)دا ج١ص٣٧٥، ٣٧٦، چەند قسەیەکی جوانی کردوون و کورتەکەی ئەوەیە کە (شەریعەتی خوای کاربەجێ نەهاتوە هیچ شتێك کەداخوازییەکی فیتریی و سروشتیی و پێویستی ژیان و گوزەرانی دنیایە لەئینسان قەدەغەی بکات، مادام سروشت (فطرة)ی بۆی تینوویە. بەڵکو هاتوە تاکو بۆی ڕێك وپێك بخات و بەشێوەیەکی ماقووڵ و شایستە تێریان بکات).

بەڵێ خوا ئینسانی وا خوڵقاندوە کەپیاو پێویستی بەئافرەتەو ئافرەت پێویستی بەپیاوە، پەیوەندی یان هەبێت و بەیەکەوە جووت بن بۆئەوەی وەچە (نسل)یان هەبێت، ئەگەرنا بەشەر قەلاچۆ دەبێت.

ئینسان وایەو خوای کاربەجێش ئینسانی لەسەر ئەو فیترەت و سروشتە خوڵقاندوە.

بەڵام شەریعەت دەفەرموێ: وەك چۆن ئنیسان تینوو دەبێ بەڵام گەیشتە هەر ئاوێکی پیس و خاوێن نایخواتەوەو پێیدا ناڕوسێ!، وە ئینسان برسی دەبێ بەڵام گەیشتە هەر شتێك نایخوات، بەڵکو تەماشا دەکات چ شتێك خاوێن و چاکە چ شتێك بەرژەوەندی دابین دەکات و لەقازانجی بەدەنی دایە ئەوە دەخوات و ئەوە دەخواتەوە.

وەئینسان پێویستی بەبەرگ و پۆشاك هەیە بەڵام هەموو شتێك هەر لەبەرناکات، بەڵکو پۆشاکێك کەلەگەڵ بەدەنی دا گونجاو بێت دەپۆشێ!

مەسەلەی جینسیش هەر بەهەمان شێوە، بەڵێ پیاو پێویستی بەئافرەت هەیەو ئافرەت پێویستی بەپیاو هەیە، بەڵام شەرع دوای ئەوەی کەدانی بەوەدا هێناوە کەئەوە شتێکی فیتری یە وەشتێکی شەرعی یەو زۆر ڕەوایە وەهیچ شەرمی تێدا نیە، بەڵێ ویڕای ئەو دان پێداهێنانەی شەرع بەڕەوایی و سروشتی بوونی ئەو غەریزەیەدا شەریعەتی خوا، هەم لەقورئان دا هەم لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ دا ڕێنمایی مسوڵمانانی کردوە کەچۆن چۆنی لەو بوارەدا هەڵس وکەوت بکەن، وەشەرعزانان (فقهاء)یش بەدرێژی باسیان کردوە کەدەبێ پیاو چۆن ئافرەت بهێنێ و چۆن بەیەکەوە ڕەفتار بکەن و هەتا چۆنیەتی پێکەوە جووت بوون (جماع)یش لەشەرع دا باسکراوە، وەخراوەتەڕوو کەچۆن مامەڵە لەگەڵ یەکتر بکەن و ڕەوشتیان لەگەڵ یەکتر چۆن بێ، ئەوانە هەر هەمووی بەڕوونی و درێژی خراونەڕوو، وەك لەکوردەواری دا دەگوترێ: (لەشەرع دا شەرم نییە) واتە: لەڕوونکردنەوەی شتی شەرعی دا پێویست بەشەرم ناکات.

لە(صیح البخاري)دا هاتووە کە(عائشة) خوا لێی ڕازی بێت لەمەدح و وەسفی ئافرەتە مەدینەیی یەکاندا گوتوویەتی: (رَحِمَ اللهُ نِساءُ الأنصارِ لَمْ يَمْنَعُهنَّ

الحياءُ أنْ يَتفقّهْنَ في الدين) واته: خوا بەزەیی بەئافرەتانی ئەنصاریدا بێتەوە شەرم (حیاء) قەدەغەی نەکردن لەوەی کەلەدینەکەیان دا شارەزابن.

دیارە ئافرەتانی ئەنصاری خوا لێیان ڕازی بێ دەهاتن جۆرەها پرسیاریان لەپێغەمبەری خوا ﷺ دەکرد لەوبوارەدا.

بەڵێ مسوڵمانینە! شەریعەتی تێروتەواوی خوا دوای ئەوەی بەڕوون و ڕاشکاوی دانی بەڕەوایی غەریزەی جینسیدا هێناوە، هاتووە شیرازەو سنووری داناوە بۆ ئەو پەیوەندییە جینسییەی کەدەبێ لەنێوان پیاوو ئافرەت دا هەبێت، بەڵێ شەریعەت دەڵێ:

یەکەم: دەبێ لەسەر بنچینەی شەرع، ئەو پیاوو ئافرەتە بۆ یەك بن، نەك (مشاعیَّة)و (إباحیَّة)ی جینسی کەئەمڕۆ بەناو شارستانێتی [11] ڕۆژئاوا دەیەوێت ئەوە بەسەر دونیادا حاکم بکات، واتە بەرەڵایی و بێسەرەو بەرەیی جینسی، کەخۆیان بەدەستییەوە گیریان خواردوەو خۆیان پێی گەندەڵ و پووچەڵ بوون دەیانەوێ خەڵکیتریش وەك خۆیان لێبکەن، وەك کەسێك کەگول و گەڕ دەبێ دەیەوێ خەڵکیتریش وەك خۆی لێبکات، وەك گەلی (لوط) پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) کە (لوط - علیه الصلاة والسلام) و ئەو خەڵکە کەمەی کەئیمانیان پێی هێنابوو دووربوون لەڕەوشت نزمیی، پێیان ناخۆش بوو، وە دەیانویست وەك خۆیانیان لێبکەن، دەیانگوت: (أَخرِجُوا آلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ) (النمل: من الآية٥٦) واتە: (لوط علیه الصلاة والسلام) و داروودەستەکەی لەوڵات و شارەکەتان دەربکەن ئەوانە کۆمەڵێکن دەیانەوێ پاك بن. واتە: لەگەڵ ئێمەی پیس ناگونجێن، جا یان دەبێ وەك خۆمان پیسیان بکەین، یان دەبێ دەریان بکەین!!

---

[11] کەشارستانیەتێکی ماددی و ئاژەڵییەو لەسەر بناغەی ماددی بوونی ژیان و ئاژەڵ بوونی ئینسان بنیات نراوە بۆیەش تەنها لەو دەروازەیەوە تەماشای هەموو شتێك دەکات.

ئەمڕۆ شارستانێتی ڕۆژئاوا دەیەوێ ئەوە بەسەر دونیادا بسەپێنێ، دەڵێ: مادام بۆ خۆم بەو ئاگرەوە دەستم چزاوەو بۆ خۆم پووچەڵ و گەندەڵ بووم با (جیهانی ئیسلامیی)یش وا لێکەم!!

بەڵێ شەریعەت دەفەرموێ: نا، دەبێ ئەو ئافرەتە وەك ئینسانێك و وەك لەشەخسی یەتی دەوەشێتەوە بەهاوسەر بگیرێ و دەبێ بەڕێزو حورمەتەوە پیاو بچێ داخوازیی ئافرەت بکات، بەڵام بەداخەوە هەندێك شت لەهەندێك ڕۆژنامەو گۆڤارو بڵاوکراوەدا دەخوێنینەوەو دەیبیستین زۆرمان پێ سەیرە، چونکە ئەوە هیچ کە لەگەڵ شەرع ناگونجێ و هەڵەو خراپە لەڕووی شەرعییەوە، وێڕای ئەوە لەگەڵ ئاداب و دەستوورو داب و نەریتی کوردەواریشمان دا ناگونجێ!

لەیەکێك[12] لەو بڵاوکراوانەدا کەلەژێر سایەی یەکێك لەدوو ئیدارە خۆماڵی یەکەمان داو بەڕەسمی دەردەچێ نووسراوە: ئایا چ دەبێ ئەگەر لەمەودوا ئافرەتان بچن داخوازی پیاوان بکەن؟!

جا یەکێك لەگەنجەکان لەوەڵام دا گوتوویەتی: ئەگەر ئافرەتێك داخوازی من بکات دەڵێم: دەبێ سەیارەیەکم بۆ بکڕێ، هەروەها یەکێکی دیکە شتێکی دیکەی لەو بابەتە دەڵێ و.. هتد!

بەڕاستی ئا ئەوە لەلایەکەوە ئینسان دێنێتە پێکەنین کەعەقڵ و مستەوا بگاتە ئەو ڕاددەیە، ئینسان قسەی وابکات! وەلەلایەکی دیکەشەوە بەزەیی و پەرۆشی دەجووڵێنێ! چونکە بێگومان ئەوە پێچەوانەی فیترەت و سروشتەو، خوای کاربەجێ ئافرەتی وا خوڵقاندوە پێی خۆشە داخوازی کراو (مرغوب فيها) و داواکراو (مطلوب) بێت، ئەوە نەك هەر شەریعەت وای فەرموو بێت، بەڵکو بەدرێژایی مێژوو هەموو شاعیرو سەرجەم ئەدیب و تێکڕای نووسەرەکان، ئەوانەی کەوەك دەڵێن گیرۆدەی داوی (عیشق)بوونەو

---

[12] کە بڵاوکراوەی (تایم)ە!.

بەئافرەتیان هەڵگوتوە پیاو بوونە!، مەگەر چۆن دەنا هەر پیاو بەئافرەت هەڵ دەڵێ و، لەنێو هەموو میللەتاندا بەکافرو مسوڵمانەوە عەیب بووە ئافرەت بەپیاو هەڵ بڵێ، وە مەگەر چۆن، ئەگەرنا هەر پیاوە دەبێ (عاشق) بێ و ئافرەت دەبێ (معشوق) بێ، هەر پیاوە دەبێ داواکار (طالب) بێ، ئافرەتیش دەبێ داواکراو بێ!

بەڵێ خەڵك و میللەتانی بێ‌دین و دوور لەخوا لەڕۆژئاوا - ئەوروپاو ئەمەریکا - سروشت و میزاجیان تێك چووە، بۆیە زۆرجاران ئەو مەسەلەیە بەراوەژوو بۆتەوە! نەك هەرئەوەندە، بگرە ئەوەندە لەفیترەت هەڵگەڕاونەوەو بەرەو ئاژەڵێتی سەرەو ژێر بوونەوە، دەڵێن: زۆر لایان ئاساییەو کابرا هیچ بەوە قەڵس نییە کەدەبینێ ئەوە زرتە زەلامێك بەشێوەیەکی ناشیرین لەگەڵ کچەکەیەتی!! بەڵکو جاری وایە لەگەڵ هاوسەرەکەیشی بێت زۆر پێی قەڵس نیە، دیارە ئەوانە بەهۆی بێ‌دینی‌یەوە هیچ غیرەت و شەهامەتیان نەماوە!، جا بێگومان ئەوە سروشت - فیطرەت - تێکچوونە، وەك چۆن کابرایەك کەنەخۆش دەبێت ئاوی شیرین دەخواتەوە بەدەمی تاڵە، بەڵام ڕەنگە شتێکی تام ناخۆش بخوات زۆر پێی خۆش بێت، دەڵێن، قالۆنچەش بەبۆنی عەترو گوڵاو گێژ دەبێ بەڵام بەبۆنی ڕیخ و شیاکە خۆشحاڵ دەبێ، بۆیە خڕی دەکاتەوەو دەیکاتە تۆپ و هەر لەگەڵیدا خەریکە.

بەڵێ ئەوە میزاج تێکچوونەو ماقووڵیش نیە حاڵەتی نەخۆشیی و تێکچوون بکرێتە بناغەی قیاس، ئەوە فیترەت تێکچوونەو سەرگەردانی و ڕێ لێ بزربوونەو ناگونجێ بکرێتە دەستوورو قانون، ناکرێ ئێمە تەقلیدی بکەین و تەماشای بکەین.

خەڵکێکی نەخۆش و بێ‌هۆشن تووشی دەردێکی کوشندە بوون بۆچی لاسایان بکەینەوەو تەماشایان بکەین؟ ئەی بۆچی ئەوان تەماشای ئێمە نەکەن؟! بۆ ئێمە کارێکی وا نەکەین کەئێمە ببینە جێی تەماشاو سەرنجی

خەڵك؟! بۆئەوەی ئەوان فیترەتی تێکچووی خۆیان بەپێی تەرازووی کۆمەڵگای ئێمەو بەپێی تەرازووی شەریعەتی ئێمە ڕاست بکەنەوە، نەك ئێمە فیترەتی پاکی خۆمان وەزعی باشی خۆمان وەك هی ئەوان لارو خوار بکەین، با ئەوان لارییەکەی خۆیان وەك شەریعەتی ڕاستو حاڵەتی شەرعییو ڕاستیی ئێمە ڕاست بکەنەوە.

بەپەسندی دەزانم لێرەدا بەسەرهاتێکی جێی پەندو عیبرەتتان بۆ بگێڕمەوە، لەکتێبی: (المَرْأةُ بَيْنَ طُغيانِ النظام الغربي ولَطائِفِ التَشريع الرَّباني ـ د. محمد سعيد رمضان البوطي ـ ص ١٣٩)دا ئەم ڕووداوەی گێڕاوەتەوەو دەڵێ: (خزمێکم ئافرەتێکی ئەمەریکی هێنابوو ڕۆژێك بەسەردانمان هاتبۆوە کەدیارە لەوێ ئافرەتەکە پیاوەکەی خواستوە[١٣] بەنرخێکی زۆریش، چونکە دیارە لەوێ یان ئافرەت زۆرن، یان پیاو بێ منەتە لەئافرەتو ئافرەتەکە ناچارە بیخوازێ[١٤]، دەڵێ: ئافرەتە ئەمریکییەکە کەهاتەوە تەماشای کرد لای ئێمە پارەی زۆر دەدرێ لەمارەیی ئافرەتداو پاشان ڕیش سپیو پیاوماقووڵ کۆدەکرێنەوەو چەند جار تەکلیف دەکرێت و زۆر بەگرانو سەنگینیو بەنرخو ڕێزێکی زۆرەوە ئەو ئافرەتە دەخوازرێو مەرج لەسەر پیاو دادەنرێتو... هتد

ئافرەتەکە کەزانی وایە سەری بردە بن گوێی مێرەکەیو پێی گوت: بۆ خاتری خوا با نەزانن کەمن تۆم خوازتوە ئەگەرنا لێرە حەیام دەچێ، دیارە لێرە ئافرەت زۆر بەڕێزو بەنرخو بەهایە بەڵام لای ئێمە زۆر سووکە بۆ خاتری

---

[١٣] وەك ئەوەی کەئەو گۆڤارە نووسیویەتیو دەیانەوێ لێرەش وای لێبێتو ئافرەتی کوردیش وەك هی ڕۆژئاوایی کڵۆڵو بێحورمەت بێتو بەپارەو تەکلیف مێردی چنگ بکەوێو لەتەڵەو داوی نامەردان بکەوێ!.

[١٤] دیارە لەکۆمەڵگایەکی مسوڵمان دا بەهیچ هۆکارێك ئافرەت ناچاری ئەوە ناکرێو عەقیدەو پەروەردەی ئیسلامییو ئادابە شەرعییەکان حورمەتو ڕێزی دەپارێزن.

خوا با ئەو مەسەلەیە نەزانن، دەڵێ: مێردەکەیشی پێی گوت: نا خەمت نەبێ پێیان ناڵێم).

کەچی ئەوانە دەیانەوێ وامان لێبکەن، ئافرەتە بەڕێزەکانمان ئاوایان لێبێت، بەڕاستی ئەوە خزمەتو دڵسۆزی نیە بۆ ئەو خەڵكو میللەتە، ئەوە دڵسۆزی نیە بۆ ئەو ئافرەتە مسوڵمانانە کەوەك ئافرەتە کلۆڵو داماوەکانی ڕۆژئاوایان لێ بێت.

دووەم: ئنجا شەریعەت دوای ئەوەی بڕیاری داوەو وای داناوە کە بەوشێوەیەو لەسەر بنچینەیەکی ڕوونو ئاشکراو زۆر ڕێز لێگیراوانە ئەو پەیوەندیـیە لەگەڵ ئافرەت دا دروست بکرێتو ژیانی هاوسەرێتی بنیات بنرێت، بۆئەوەی کەگوناحو تاوان دروست نەبێت، لەپێشدا وەك پەرژین کردنو ڕێلێگرتنێکی دوور دیاری کردوە کەلەکاتی سەردانو هاموشۆی ماڵی یەکتردا پێویستە بەبێ ئیزن وەرگرتن کەس نەچێتە ماڵی کەس وەك خوا (جل جلالە) فەرموویەتی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا) (النور: من الآية٢٧) واتە: ئەی ئەوانەی کە ئیمانتان هێناوە مەچنە ماڵی یەکتر تاکو نەزانن کەمەجال هەیە وەتاکو ئیزن وەرنەگرن وە سەلام لەخاوەنەکەی نەکەن.

بەڵێ خوشكو برا مسوڵمانەکانم! یەکەمین پەرژینو پارێزەری ناموسو ئەدەبو ئەخلاق لەڕووی جینسیـیەوە ئەوەیە کەخەڵکی یەکسەر خۆیان بەماڵی یەکتردا نەکەن! بەڵکو سەلامیان لێبکەو ئیزن وەربگرن ئەمجا بچن، نەبادا کتوپڕ لێیان وەژوور بکەونو چاویان بەعەیبو عەورەتیان بکەوێ!

سێیەم: پاشان شەریعەتی خوا ڕوانینی حەرامی پیاوو ئافرەتی بۆ یەکتری قەدەغە کردوە، وەك دەفەرموێ: (قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ، وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنّ) (النور: ٣٠-٣١).

چونكە لەڕوانینی حەڕامو لەتەماشاكردنی ئارەزوو بازانەوە شتی تریش پەیدا دەبێت، وەك شاعیری ناوداری بەڕەچەكەڵ كورد (أحمد شوقي) دەڵێ: (نَظْرَةٌ فابْتسامَةٌ فَسَلامُ فَكَلامُ فَمَوْعِدُ فَلِقاءُ)[١٥]، بەڵێ لەڕوانینی حەڕامەوە داوێن پیسی دروست دەبێ، بۆیە شەریعەت هەر لەدوورەوە ڕێی لێگرتوەو پەرژینی بۆ داناوە.

چوارەم: ئەوجار شەریعەت پێویستی كردوە كەئافرەت جوانی خۆی بۆ خەڵكی نامەحرەم دەرنەخات مەگەر ئەوەی كەبەناچاری دەردەكەوێت (وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا) (النور: من الآية٣١) واتە: با جوانیی خۆیان پێشان نەدەن مەگەر ئەوەی كە بۆ خۆی (لەحاڵی عیبادەت دا یان بەعادەت)[١٦] دەردەكەوێت.

كەزۆربەی هەرەزۆری توێژەرەوانی قورئانو فەرمایشناسانو شەرعزانان (دەڵێن)[١٧] : (الا ماظَهَرَ مِنْها) واتە: دەمو چاوو هەردوو دەست هەتا مەچەك.

چونكە هەم لەحاڵەتی عیبادەت دا فەرزەو دەبێ ئەو دووانە دیاربن وەك لەنوێژو حەج دا، وە هەم وەك عادەتیش ئافرەت ئەگەر دەموچاوی دیارنەبێ و دەستی دیار نەبن زۆر جۆرە كارو چالاكی بۆ ئەنجام نادرێت، بۆیە ئافرەت

---

(١٥) واتە: تەماشاكردنێك، زەردەخەنەیەك، سڵاوكردنێك، قسەوباسێك، جێ ژوان دانانێك، بەیەك گەیشتنێك!

(١٦) كەمەبەست پێی دەموچاوو هەردووك دەستە تا مەچەك، وەك (القرطبي) گوتوویەتی بڕوانە: (الجامع لأحكام القرآن) ج٦ص٢٥٥٦، كەگوتوویەتی: (أي مايظهر منها عادة وعبادة).

(١٧) هەروەك لەكتێبی (ئافرەتو خێزان لەسایەی شەریعەتدا) ئەم باسەم هێناوەو جوان (تحقيق)م كردوەو بەدرێژی بەڵگەكانم خستۆتەڕوو وە موناقەشەیەكی وردی ڕایەكەی دیكەم كردوە كەپێی وایە دەستو دەمو چاویش عەورەتەو پێویستە دابپۆشرێن، وە بڕوانە (جلباب المرأة المسلمة)ی شێخ ئەلبانی كتێبی (ئافرەتو خێزان لەسایەی شەریعەت دا)ش ماوەیەكە بەزنجیرە ئاڵقەیەك لەڕۆژنامەی (كۆمەڵ)دا بڵاودەكرێتەوە، هەتا دەرفەتی بڵاوكرانەوەی بەشێوەی كتێبی بۆ دەڕەخسێ.

بۆی هەیە دەمو چاوو دەستی دیار بێت، بەڵام لەسەری واجب نیە دیار بێت، هەروەك لەسەریشی واجب نیە دایپۆشێ، واتە پەچە (نقاب) گرتنەوە لەسەر ئافرەت واجب نیە لەسەر ڕای زۆربە (جمهور)ی زانایان، هەندێکیش دەڵێن: لەسەری فەرزە کەپووی‌و هەردووك دەستەکانیشی وەك باقی جەستەی داپۆشێ بەتایبەتی کاتێك کەمەترسیی هەبێ تەماشا بکرێ بەشێوەیەکی ئارەزووانەوە، بەڵام ڕایەکەیان بێ هێزە وەك لەکتێبی (ئافرەت‌و خێزان لەسایەی شەریعەت دا) سەلماندوومانە.

پێنجەم: هەروەها شەریعەتی وردبین‌و دووربینی خوای کاربەجێ بێجگە لەوحەسارو دیوارو پەرژینانەی کەڕابردن، حەسارو پەرژینێکی دیکەی داناوە بۆ ڕێبەستن‌و بوار نەدان بۆ سەرهەڵدانی گوناح‌و تاوانی جینسی کەبرتییە لە قەدەغەکردنی لەشوێنی چۆڵ‌و بەتەنها پێکەوە بوونی پیاوو ئافرەتێکی نامەحرەم، وەك پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (لايَخْلُونَّ أحدكم بأمرأةٍ الا مع ذي مَحْرمٍ) متفق عليه عن ابن عباس رضي الله عنهما.

واتە: نابێ‌و قەدەغەیە کەیەکێکتان بەتەنهاو لەشوێنێکی چۆڵ لەگەڵ ئافرەتێك دا بێت، مەگەر خاوەن مەحرەمێکی لەگەڵ بێت.

هەروەها فەرموویەتی: (إياكم والدخولَ على النساءِ، فقال رجلُ من الأنصار: أفرأيت الحَمْوَ؟! قال: الحَمْوُ: الموتُ) متفق عليه، واتە: خۆتان بپارێزن لە وەژوورکەوتن لەئافرەتان - لەکاتێك دا کە تەنهان - پیاوێکی ئەنصاری گوتی: ئەدی ئەگەر پیاوەکە خزمی مێردەکە بوو؟! فەرمووی: ئەوە خراپتریشە، (النووي) لەبارەی وشەی (الحمو)ەوە گوتوویەتی: (هو قريب الزوج كالأخ وابن الأخ ونحوهما) واتە: بریتیە لەخزمی مێرد وەك برای‌و برازای‌و وێنەی وان.

خاڵی سێیەم:
حیکمەتی بەرگ و پۆشاکی شەرعیيانەی ئافرەت

زۆرجار خەڵکی عەلمانی بەپیاوو ئافرەتیانەوە ڕەخنە دەگرن لەبەرگ و پۆشاکی ئافرەتی مسوڵمان، ڕەخنە دەگرن لەئیسلامیيەکان و لەبەرگ و پۆشاکی ئافرەتانی ئیسلامیی و دەڵێن: خۆ بەرگ و پۆشاك (حیجاب)[17] بەم شێوەیەی کەهەیە قەدەغەی ئینسان ناکات لەگوناح و گرنگ ئەوەیە کەئینسان خۆی پاك بێت و پەروەردەی چاك بێت و ئاوا و ئاوا.. هتد.

جا ئێمەش دەڵێین: هیچ کەس نەیگوتوە کەبەرگ و پۆشاك بەتەنها ئینسان باش دەکات! هەروەك ناڵێین: تەنها بەرگ و پۆشاکی ناشەرعیی ئینسان خراپ دەکات!

ئێمە وا ناڵێین، ناڵێین: هەر ئافرەتێك بەرگ و پۆشاکی ئیسلامیی لەبەر نەبوو حەتمەن داوێن پیسە، نەخێر وا ناڵێین، بەڵام دەڵێین بەرگ و پۆشاکی ئیسلامیی و شەرعی بۆ ئافرەتان یەکێکە لەو شتانەی کەلەسەر ئافرەتی مسوڵمان پێویستن، ئەگەرنا بەرگ و پۆشاکی شەرعیيانە پۆشین، بریتی نیە لەتەنها واجبێك لەسەر ئافرەت، وە لەڕاستیدا دەبێ ئیمان و عەقیدە وا لەئافرەت بکات پەروەردەی ئیسلامیی و عیبادەتی بۆ خواو، بڕواو قەناعەتی بەوە کەخوا ئەوەی حەڕام کردوە کەئافرەتان جوانیی خۆیان دەربخەن، دەبێ ئا ئەوانە پاڵ بەئافرەتەوە بنێن کەخۆی دابپۆشێت، ئەگەرنا ئەگەر وەك

---

(١٧) لەڕاستیدا پۆشاکی ئافرەت (لباس المرأة) لەگەڵ (حجاب) کەبریتیە لەپەردە (ستر)، لەیەك جیان و لەسەر ڕای زۆربەی زانایان (حجاب) تایبەتە بەهاوسەرانی بەڕێزی پێغەمبەرەوە ﷺ و لەسەر ئافرەتانی دیکە فەرز نەکراوە، وشەی (حجاب)یش لەئایەتی ژمارە (٥٩)ی (الأحزاب) دا هاتووە، کەدەفەرموێ: (وإذا سألتموهن متاعاً فاسألوهن من وراء حجاب..) واتە: وە ئەگەر حەواج و پێویستیيەکتان لێیان خواست (واتە لەهاوسەرانی پێغەمبەر خوا لێیان ڕازی بێ) لەپشت پەردەوە لێیان داوا بکەن.

بەڵام ئێستا زۆر کەس بەهەڵە وشەی (حجاب) بۆ بەرگ و پۆشاکی ئافرەت بەکاردێنێ کەلەڕاستیدا وا نیە.

چاولێکرن (تقلید) و لەبەر خاتری باب و دایك و ئەوانە بەرگەکەی بپۆشێ، دوایی کە فشارەکەی لەسەر نەماو لەو واقیعە چۆوە دەرێ بەرگەکەی دادەنێ، کەواتە: بەرگ و پۆشاکی ڕووت بۆ دونیا هیچ بەکەڵك نایەت و بۆ دواڕۆژیش هیچ پاداشتی نابێ.

بەڵێ بەرگ و پۆشاکی ئافرەت یەکێکە لەو ئادابە ئیسلامییانەی کەشەرع لەسەر ئافرەتی پێویست کردوون، وە لەڕاستیشدا کاریگەریی بەرگ و پۆشاکیش لەڕێ لێگرتنی گوناح و تاوان و پاراستنی ئافرەت دا کەم نیە، بەڕاستی پۆشاکی شەرعییانەی ئافرەت وەك پەرژینێکە بۆ باخ، وەك شوورەو حەسارێکە بۆ ماڵ - خانوو -، بەبەڵگەی ئەوە کەخوای کاربەجێ مەگەر چۆن دەنا هەر حوکمێکی شەرعیی فەرموو بێت حیکمەتەکەیشی لەگەڵ ڕوون کردۆتەوە، بۆ وێنە: دەبارەی بالاپۆش (جِلْبابْ) دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً)(الأحزاب: ٥٩).

واتە: ئەی پێغەمبەر ﷺ بەهاوسەرەکانت و کچەکانت و ئافرەتانی مسوڵمانان بفەرموو با بالاپۆش (چارشێو)ەکانیان لەخۆیان نیزیك بخەنەوەو خۆیانی پێداپۆشن، ئەوە نزیکترو چاکترە بۆ ناسرانیان و ئازار نەدرانیان، وەبێگومان خوا لێبوردەی بەبەزەییە.

سەبارەت بە (جِلْباب) زۆربەی زانایان دەڵێن: بەرگێکە کە لەسەرووی پۆشاکی عادەتی لەبەر دەکرێت بۆ دەرەوەی ماڵ کەسەرتاپای بەدەنی ئافرەت دابگرێت جگە لەدەم و چاوو دەستی، کەلەسەری فەرز نیە دایانپۆشێ، ئەگەرنا ئەگەر دەم و چاوو دەستیشی دابپۆشێ شتێکی باشە، بەتایبەتی لەکاتی مەترسیی تەماشاکرانی ئارەزووبازانەدا، بەلام لەسەری واجب نیە، بۆیە بەپیاوان دەفەرموێ: بۆ ئافرەتان مەڕوانن و (نظر) مەکەن، چونکە ئافرەت بۆی هەیە دەم و چاوو دەستی دیار بێت، هەربۆیەش بەئافرەتانیش دەفەرموێ: بۆ پیاوان مەڕوانن و (نظر) مەکەن، چونکە پیاویش بۆی هەیە دەم وچاوو دەستی دیار بێت!.

جا (جلباب) هەر بەرگێکە کە:

١-جگە لەدەمو چاوو دەست هەموو بەدەنی ئافرەت دابپۆشێت،

٢-وە تەسك نەبێت، کەئەندامەکانی وەسف بکاتو بەرجەستە بکات.

٣-هەروەها تاڕاددەیەك ئەستووربێ و تەنك نەبێت،

٤-وە زرقو بریق و سەرنج ڕاکێش نەبێت.

٥-وە بەرگو پۆشاکی کافران نەبێت واتە لاساکردنەوەی ئەوان نەبێت.

٦-وەبەرگو پۆشاکی پیاوانە نەبێتو خۆی بەپیاوان نەشوبهێنێ.

٧-وە (لِباسُ الشُّهرة)[١٨] نەبێت.

٨-وە بۆن خۆش کراو نەبێت.

جا خوای کاربەجێ لەڕوونکردنەوەی حیکمەتی ئەو حوکمە شەرعیەدا دەفەرموێ: (ذالك أدنى أن يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤذَيْنَ) واتە: ئەوە نزیکترە لەوەی کە: بناسرێن وە ئازار نەدرێن، (بناسرێن) یانی چی؟

ئافرەتێکی پۆشتەو پەرداخو بەحەیاو حەشمەت کەبەرگو پۆشاکێکی شەرعیی لەبەردایە کاتێك بەڕێدا دەڕوات ئەو ئافرەتە وەك ئینسانێك دێتە بەرچاوو بەزمانی حاڵ بەدەوروبەرەکەی دەڵێ: وەك ئینسان لەگەڵ مندا مامەڵە بکەن، بەڵام توخوا ئافرەتێك کەئەو بەرگو پۆشاکە سەیرو نامۆیانەی کە لەڕۆژئاواوە هاتوون کەهیچ پەیوەندی‌یان نە بەدینەوە هەیە نە بەدابو نەریتی کوردەواری، بەتایبەت ئەو بەرگە سەیرانەی کە بە بەدەنەوە چەسپ دەبن یان زۆر تەنکن، ئایا هەر ئافرەتێك ئەوجۆرە بەرگە لەبەر بکات بەزمانی حاڵ بەخەڵك ناڵێ: تەماشام بکەن بزانن بەدەنم چۆنەو ئەها فلان ئەندامەم ئاوایە..

---

[١٨] زانایان لەبارەی پێناسەی (لباس الشهرة) وە چەند شتێکیان گوتووە، لەهەموو پێناسەکانیش باشتر ئەوەیە، کەبریتیە لەهەر جۆرە بەرگو پۆشاکێك کەلەبەر قیمەت گرانی یان هەرزانیی، یان سەیرو سەمەرەیی، خاوەنەکەی ببێتە جێی سەرنجو تێوەڕامانی خەڵكو سەرەنجام بەو بەرگەیەوە بناسرێو ناوبانگو شۆرەت پەیدا بکات.

هتد؟!، بێگومان بەزمانی حاڵ بەخەڵك دەڵێ تەماشام بكەن و سەرنجم بدەن، بۆیە خوای بەرزو مەزن دەفەرموێ: (ذلك أدنى أنْ يُعْرَفْنَ فَلا يُؤْذَيـنَ) كەواتە ئەو بەرگ و پۆشاكە ئیسلامی‌یە نزیكترە لەوەی كەئەو ئافرەتانە بناسرێن، نەك بناسرێن داخوا كێن بەشەخسی، نا بەڵكو بناسرێن كەئەهلی تەقواو ئەخلاقن ئەهلی ئەدەب و حەیاو حەشمەتن، ئافرەتانێكن كە مێینایەتی (أنوثة)ی خۆیان دەرنەخستوە، مێینایەتی‌ی خۆیان بەرجەستە نەكردوە بەڵكو ئینسانەتی خۆیان دەرخستوە، بۆیە چاوەڕوان دەكەن لەكۆمەڵگاش كەوەك ئینسان لەگەڵیان دا ڕەفتار بكات نەك وەك مێینە!!

ئەوە حیكمەتی ئەو بەرگ و پۆشاكەیە كەشەریعەتی خوا بۆ ئافرەتی دیاری كردوە، كەسەراپا ڕێزو حورمەت و قەدر گرتنی ئافرەتەو هیچ جۆر ئیهانەو سووك تەماشاكردنێكی تێدا نیە، بەڵكو بەپێچەوانەوە بۆ ئەوەیە كە كەس مەجال و دەرفەتی نەبێ و بیانووی دەست نەكەوێ بەچاوی تەماعەوە تەماشای ئەو ئافرەتە بكات یاخود قسەیەكی لەگەڵدا بكات كەلەگەڵی‌دا نەگونجێ، لەگەڵ ئەو شەخسیەتە پۆشتەو پەرداخ و داپۆشراوە كەلەخۆیەوە دیارە ئەو ئافرەتە ئافرەتێكە خاوەنی ئابڕوو و كەڕامەت و كەسایەتیی خۆیەتی، نەگونجێ و شایستەی نەبێ!

واتە: هەروەك چۆن بابایەك كە بەتەنگ باخ و بێستان و گوڵزارو باخچەكەیەوەیە، دێنێ پەرژینی دەكات یان پاسەوان و ئێشكچی بۆ دادەنێ، تاكو زەڕ نەكرێ و مالات و ئاژەڵی بەرهەڵداو بێ‌خاوەن نەچنە نێوی و زیانی پێ‌نەگەیەنن و لق و پۆپەكانی نەشكێنن و میوەكانی هەڵنەوەرێنن و گوڵەكانی هەڵنەپسێنن!

شەریعەتی بێ هەڵەو پەڵەو تێرو تەواوی خوای كاربەجێ و میهرەبانیش بەهەمان شێوەو زیاترو چاكتریش لەسۆنگەی ئەوەوە كەپەرۆشی ئافرەتیەتی و بەزەیی پێیدا دێتەوەو بەتەنگیەوەیە كۆمەڵێك شورەو پەرژینی بۆ پاراستنی كەڕامەت و كەسایەتی داناوە، كە یەكیان بەرگ و پۆشاكی شەرعییەو ئەوانی دیكەش پێشتر ئاماژەمان پێیان كرد.

خاڵی چوارەم:
واقیعی میللەت و کۆمەڵگاکەمان لەو ڕووەوە چۆن دەبینین و کێ لێی بەرپرسیارە؟!

ئێمە ئەگەر تەماشای واقیعی ئەم میللەتەی خۆمان بکەین، دیارە ئەم میللەتەی ئێمە وەك زۆرجار گوتوومانە من بەمەزلوومترین میللەتانی دنیای دادەنێم، چونکە پێم وا نیە هیچ میللەتێك هەبێت ژمارەی بەئەندازەی میللەتی کورد بێت (۳۰-٤۰) ملیۆنو هەتا ئێستا کیانێکی دان پێداهێنراوو لێ سەلمێنراوی نەبێت؟! واتە: قەوارەو کیانێکی سیاسی خۆی.

میللەتی ئێمە میللەتێکی مەزلوومە، وە بەڕاستی بێجگە لەخوای پەروەردگار، وە پاشان مەگەر خۆی دڵسۆزی خۆی بێ ئەگەرنا هیچ کەس دڵسۆزی نیە، ئەوەی کە ئەمڕۆ لەکورد دێتە پێشێ دەڵێ دڵسۆزتم، ڕاست ناکات، بەڵکو دڵسۆزی بەرژەوەندی‌یەکانی خۆیەتی، کاتی خۆی هەر ئەوان کوردستانیان بەش بەش کردوە، جا ئەگەر ڕاست دەکەن دڵسۆزمانن، باوەك چۆن کاتی خۆی کوردستانیان لەتو پەت کردوە بەپێی پەیمانی (سایکس بیکۆ)و بەنێو خۆیاندا بەشیویانەتەوە وەك میراتی پیاوێکی مردوو، خۆ ئێستا بڕیارەکە هەر بەدەستی خۆیانە، هەر ئەو پەرلەمانانەی کەئێستا هەن، هەر لەو پەرلەمانانەدا بڕیاری دابەشکرانی کوردستان دراوە، دەبا ئێستا بڕیارێك بدەن کەبەلای کەمەوە ئێرە ئەم بەشە کوردستانەی سەر بەعێراق با کیانو قەوارەیەکی سیاسی بێتو دانی پێدا بهێندرێت، بەلام ئێستاشی لەگەڵدا بێت هەر دەڵێن: (باکووری عێراق) لەزاریانڕا نایەت بڵێن کوردستانی عێراق!!.

میللەتی ئێمە میللەتێکی مەزلوومەو لەڕاستی‌دا کەساسو بێ کەسە، ئەگەر خۆمان دڵسۆزی خۆمان نەبین کەس دڵسۆزمان نیە، وەدڵسۆزیشمان بۆ خۆمان لەوەدا دەردەکەوێ کەچەندە دڵسۆزین بۆ دینەکەمان، بۆ ئەو شەریعەتەی کە بەپابەندیی بەو شەریعەتەوە بووینەتە مسوڵمان، وە بە

پابەندی بەو شەریعەتەوە بووین‌و دەبینە ئوممەتی پێغەمبەر ﷺ وە بە تەئکید بەختەوەریی‌و سەربەرزیی‌و سەرفرازیی دنیاو دوارۆژمان مسۆگەر دەبێ.

جا ئەگەر ڕاستە مسوڵمانین، ئەگەر ڕاستە خۆمان بە بەشێك لەئوممەتی پێغەمبەر ﷺ دەزانین، دەبێ پێش هەموو شتێك‌و پێش هەموو کەسێك بۆ شەریعەتی خوا بۆ دینی خوای پەروەردگار دڵسۆز بین.

ئنجا ئایا ئێمە لەواقیعی ئێستای کوردستاندا بەگشتی چی دەبینین؟! ئەگەر تەماشای واقیعی خۆمان بکەین - هەڵبەتە جیا لەخوشکان‌و دایکانێك کەخوا پێداون‌و هیدایەت دراون‌و ڕوو لەخوان - ئەوەی دیکە چی دەبینین؟! لاساکردنەوەیەکی زۆر بێ تامی مۆدیلاتی ڕۆژئاوا، لاساکردنەوەیەکی زۆر بێمانای ئەو بەرگ‌و پۆشاك‌و ئاداب‌و ڕێوڕەسمەی کەلەڕۆژئاواوە دێت، دیارە ئافرەتەکان وان گەنجەکان بەکوڕو کچەوە وان، بگرە بەداخەوە زۆر لەوانەش کەکاربەدەستن هەروان! هەڵبەتە من ناڵێم هەموویان چونکە من لەگەڵ هەندێکیاندا قسە دەکەم زۆر قەڵسن بەم وەزعە، ئەوانیش دەزانن کەئەو (تونێل)ەی ئێمە گەیشتووینە دەروازەکەی دەزانن کۆتاییەکەی چۆن دێت!، بەتایبەتی ئەو برادەرانەی کە بەرپرسن‌وماڵەکانیان لەئەورووپایەو بەچاوی خۆیان ئەورووپاو ڕۆژئاوایان بینیوە، دەزانن لەوێ بێئەخلاقی‌و فەسادی ئەخلاقی‌و داڕووخانی ئەخلاقی چی بەو کۆمەڵگایانەی ئەوێ کردوە!، دەزانن ئەو تونێڵەی کەئێمە لەدەروازەکەینی کۆتاییەکەی لەکوێ دێت؟، بەڵێ جا ئەوانیش مەرج نیە هەموویان ئەو وەزعەیان پێخۆش بێ، بەڵام بەداخەوە زۆریان هەن کەبەڕاستی دەست لەپشتی ئەو کوڕو کچانە دەدەن کەچاویان لەبەرهەڵدایی‌و لەفەسادی ئەخلاقی‌یەو ڕێیان بۆ خۆش دەکەن‌و هانیان دەدەن، کەئەوە بەهیچ پێ‌و دانگێك نەمسوڵمانەتی تێدا دەخوێندرێتەوە نەکوردایەتی‌و نەتەوەپەروەریی‌و میللەت دۆستیی!

چونکە میللەتێك ئەخلاقی نەماو فەسادی جینسی تێدا بڵاوبۆوە میللەتێك ڕەوشتی بەرزو جوانی تێدا ڕووخا، ئەو میللەتە پێویستی بەکەس ناکات بیچەوسێنێتەوەو بیڕووخێنێ، بەڵکو بۆ خۆی ڕووخاوە بۆ خۆی گەندەڵ بووەو کرمۆڵ بووە!

بەداخەوە کەئێمە لەگۆڤارو ڕۆژنامەو بڵاوکراوەکان و لەکەناڵە ڕادیۆیی و تەلەفزیۆنی یەکان و لەکۆڕو سیمینارەکان بانگەشەو پڕوپاگەندەی زۆر خراپ دەبیستین بۆ ئەوە کەئافرەتان و کوڕو گەنجەکانمان شەرمو حەیایان لەبەردەم دا نەمێنێ!، بۆ نموونە: کابرایەکی گۆرانی بێژی ڕەوشت نزم، کابرایەکی خۆ لێونبووی دۆڕاو، چەند ساڵێك چووە لەئەوروپا بووەو هاتۆتەوە لەسەر ئاستی ڕەسمی و لەسەر ئاستی بەرز پێشوازی لێدەکرێ و زەمینەی بۆ خۆش دەکرێ و کوڕو کچی ئەو میللەتەی بۆ تێکەڵ دەکرێ، وەك مەڕو بەران بۆی تێکەڵ دەکرێن و دوایش کارەباو چراشیان لەسەر دەکوژێنرێتەوە بۆئەوەی چ لەیەکتر دەکەن بیکەن، ئەوە کەی لەبەرژەوەندیی کورد دایە؟!، دین با لەئەولا بێت، خۆئەوە بەپێ ودانگی کوردایەتیش و وەك داب و نەریتی کوردایەتیش هەر شتێکی خراپەو هەر نزمیی و پەستی یە!

بەڕاستی من زۆرم لا سەیرە خەڵکی سلێمانی دەڵێن: ئەم شارە شاری شێخ مەحموودی حەفیدە شاری کاك ئەحمەدی شێخە ڕەحمەتی خوایان لەسەربێ، دیارە ئەوانەو هاو وێنانیان پیاوی گەورەو چاك بوون، وە خەڵکی هەولێر دەڵێن: ئەم شارە شاری قەڵاو منارەیەو شاری فلانە مامۆستاو زانای پایە بەرزو فیسارە کەسایەتی گەورەیە، ئایا لەکاك ئەحمەدی شێخ و لەشێخ مەحموودو لەگەورە پیاوان و زانایان (علماء)ێك کە لەسلێمانی و لەهەولێرو لەدەڤەری بادینان دا بوو ون ئا ئەو ڕەوشت نزمی یە کە بەردراوەتێ کەزەمینەی بۆ خۆش دەکرێ، کەخەڵکی بۆ هان دەدرێ، بەمیرات گیراوەو بەجێماوە! وە ئایا ئەو ڕەوشت نزمیی یە شایستەی ئەو میللەتەیە؟! شایستەی ئەو ڕێبازو ڕێ و شوێنەیە کەئەو گەورە پیاوانە بەجێیان هێشتوە؟!

پاشان چۆن دەتوانین بڵێین ئێمە ڕێزمان هەیە بۆ کاك ئەحمەدی شێخ و شێخ مەحموودو بۆ ئەو گەورە پیاوانەی کە لەهەولێرو کۆیەو لەبادینان و کوێ و کوێ بوو ون؟! چۆن دەتوانین بڵێین ئێمە لەسەر ڕێبازی ئەوانین و

ڕێزمان بۆیان هەیە؟! چی وەك هی ئەوانمان پێوە دەمێنێ ئەگەر ئەو ڕچەیەی کەئێستا خەڵکێکی زۆری ژێر سایەی هەردووك ئیدارە کوردییەکە گرتوویانەتەبەر، بەردەوام بێت؟!

ئێستا نەك تەنها هەر ئافرەتان، بگرە هەر بەرگ و پۆشاکی کوردی بەگشتی و لەلایەن زۆربەی چین و توێژەکانی میللەتەکەمانەوە، بەتایبەت لەشارەکاندا بووە بەشتێکی عەیبە!، وە چاولێکردن و لاساکردنەوەی بێگانە تەنانەت لەبەرگ و پۆشاکیشدا بۆتە نیشانەی شارستانێتی و پێشکەوتن!! کە ئا ئەوە پێناس (هوية) لێ ون بوونەو خۆ لێ بزربوون و خۆ دۆڕاندنەو دەروون بەزینەو کەم و زۆر پەیوەندی بەشارستانەتی‌یەوە نیە!، چونکە ئێمە سەرنج دەدەین کە یابانیی و چینی و هیندی‌یەکان ئێستاش لەگەڵ بێ دەستەبەرداری بەرگ و پۆشاك و عادەت و نەریت و بەڵکو دەستبەرداری بت پەرستیی خۆیشیان نەبوونەو ئێستاش هەر بت و صەنەم و مانگا، یان (بووزا) دەپەرستن، کەبێگومان بت پەرستی نزمترین شێوەی بیرکردنەوەیە! کەچی دەستبەرداری نەبوونە، بەڵام ئەوە ڕێگاشی لێنەگرتوون کە لەبواری تەکنۆلۆجیادا زۆر بەرەو پێش بچن، تەنانەت لەهەندێك بواردا یابانی‌یەکان پێش ئەمەریکاو ڕۆژئاواش کەوتوونەوە، کەچی ئێمە دەڵێین: دەبێ بەرگ و پۆشاکەکەشمان داڕنین و ئیمان و عەقیدەشمان نەمێنی و داب و نەریتی ڕەسەنی کوردەواریشمان نەمێنێ! ئنجا وابزانین بەوە پێش دەکەوین بەڵام هەر لەجێی خۆشمانین، نەك هەر لەجێی خۆمانین بەڵکو زۆریش بەرەو دوا چووینەتەوە!!

دیارە ڕیشەو هۆکاری ئەو ڕووتی و بەرەڵڵایی و فەسادە ئەخلاقی و بێسەرەو بەرەیی‌یەش، بەپلەی یەکەم بریتییە لەسەرسام (مُعْجَبْ) بوون بەڕۆژئاواو، کەوتنە ژێر کاریگەریی فەرهەنگی ڕزیو و داتەپیوی ڕۆژئاوا، ئەویش بەهۆی ئیمان کزیی و ناحاڵی بوون و حاڵی نەبوون لەشەریعەت و پەروەردە نەبوون لەسەر بنچینەکانی عەقیدەو شەریعەتەوە.

جا ئایا کێ لەو حاڵەتو واقیعەی شپرزیی ئەخلاقی‌یە بەرپرسیارە؟!

بەڵێ ئایا کێ لێی بەرپرسیارە؟! لەڕاستی‌دا هەموومان لێی بەرپرسیارین، من ناڵێم: تەنیا ئەو ئافرەتە داماوو هەڵخەڵەتاوانە لەبەرانبەر ئەم واقیعو هەل‌ومەرجە دژوارە ئەخلاقی‌یەدا بەرپرسیارن، هەروەها ناڵێم تەنها ئەو گەنجە داماو و هەرزەکارانە بەرپرسیارن کە لەسەنتەری گەنجان‌و هۆڵەکان‌و بازاڕەکان‌و چایخانەکان پێکەوە کۆدەبنەوە وەك هیچ ئامانجێك نەبێ لەژیان دا بیهێننەدی مەگەر چاوبازەکێ‌و قسەی بێ‌ماناو پیاسەی جادەو کۆڵان نەبێ!.

بەڵکو دەڵێم: هەموو لایەکمان لەبەرانبەر ئەم واقیعەدا بەرپرسیارین، چونکە دەبووایە ئێمەی میللەتی کورد ئەو یازدە (١١) ساڵەی دوای ڕاپەڕین خەریکی دروستکردنی ژێرخانی ئابووری کوردستان باین، کوان کارگە (معمل)کانمان؟! کوا کەڵك وەرگرتن لەو هەموو کانزا (معدن)یانەی کە لەکوردستاندا هەن؟!، ئێمە وەك بەچکە باڵندە دەممان گرتۆتەوە داخوا کەی بەپێی بڕیاری (٩٨٦) ئازووقەیەك دابەش دەکرێ‌و دەبڕێتەوە!، بێگومان هەر میللەتێك میللەتێکی ئیستیهلاکی‌و (مُسْتَهْلِكْ)[١٩] بێ، میللەتێکی دواکەوتوویەو دەبێ هەوڵ بدەین میللەتێکی بەرهەمهێن (مُنْتِجْ) بین، بەڕاستی پێم سەیرە کەبرادەرانی خاوەن ئیدارە کەخۆیان بەحوکمڕان دەزانن بیر لەوە ناکەنەوە ژێر خانێك بۆ ئەم میللەتە دروست بکەن تا گەنجەکانمان چی دیکە ناچار نەبن لەبەر بێ‌کاریی ڕوو لەهەندەران بکەن‌و لەبەر بێ ئامانجی خۆیان بدۆڕێنن، بێن لەکارگەکان دا بەرهەمێك وەدەست بێنن وڵات بەرەو پێش بچێت‌و ئاوەدان بێتەوە خەڵك ئەوەندە هەست بەنائومێدی (یأس) نەکات، لەڕاستی‌دا ئەم واقیعە هەموومان لێی بەرپرسیارین بەئیسلامی‌یەکانەوە بەتێکڕای خەڵك‌و میللەتەوە بەماڵ‌و خێزانەکانەوە، سوێند بەخوا من پێم

---

[١٩] الأستهلاك: واتە: بەکارهێنان‌و سەرف کردن، (مستهلك)یش کەسێکە کەئەوەی غەیری خۆی بەرهەمی هێناوە بەکاری دەهێنێ‌و خۆی چ کارە نیەو، دەخوات بەلاَم ناکات.

سەیرە جاروبار کەهەندێك ئافرەت دەبینم - لەڕێ و بان کەچاوت تێی هەڵدەنگوێ - پێم سەیرە کەئەو ئافرەتە جارێ یەکەم چۆن بۆ خۆی شەرم ناکات کەبەڕێگادا دەڕوات بەو بەرگ و پۆشاکە نامۆیە کەفەقیرە هەموو ئەندامەکانی دیارن!! پاشان بەلامەوە سەیرتر ئەوەیە کەباب و دایکی چۆن پێیان عەیب نییە کەئەو کچە دەچێتەوە تەماشای بکەن، نازانم تەماشای دەکەن یان تەماشای ناکەن؟!! ئایا دەزانن کچەکەیان چۆن دەسووڕێتەوە؟! بەڕاستیی بەڕاستیی زۆرم پێ سەیرە!!، کە بێگومان زۆر شتی خراپتر لەوەش کە لەسەر جادەو شەقام دەبینرێ، دەبیسترێ! زۆر شتی خراپ دەبیسترێ کەشایستەی ئەوە نیە لەسەر مینبەر باسی بکەین! ئنجا نازانم ئایا ئەو ڕووتی و بەرەڵلایی یە سوودو بەرهەمەکەی چی یە؟!

١- جارێ لەڕووی ئابوورییەوە زیانی هەیە ئەو ئافرەتە داماوانە زۆریان هەیە قەناعەتی بەو جۆرە بەرگ و پۆشاکە نیە، بەڵام دەڵێ: بڵێم چی؟ تازە بۆتە عادەت و مۆدێل ئەگەر وانەکەم لێم بەڕەخنە دەگیرێ!، زۆریان هەن تێگەیشتنێکی وایان لەدین نیەو ئیمانێکی دامەزراویشیان نیە، بۆیە کەوتوونەتە ژێر کاریگەریی ئەو مۆدێلانە، بەڵێ لەڕووی ئابوورییەوە ئەو مۆدێل و مۆدێلکاریی یە بارێکی قورسە چونکە ئەو ئافرەتە فەقیرە شەووڕۆژ هەر خەریکی خۆی دەبێت و پارەیەکی زۆر بەماڵی بابی مەسرەف دەکات، یان بەماڵی مێردی، چونکە داوودەرمان دەکڕێ و میکیاج دەکات، وە هەر ڕۆژەو مۆدیلێك لەبەرگ و پۆشاك لەبەر دەکات و دەیگۆڕی و... هتد، ئەوەش بێگومان لەڕووی ئابوورییەوە کۆڵێکی گران و زیانێکی گەورەیە.

٢-ئنجا ئەگەر لەڕووی ئەمنییەوەش تەماشا بکەین دەبینین لەدادگا (محكمة)کان دا زۆر قەزیەی جینسیی و دەستڕێژی ناموس و چی و چی دەچێتە دادگاو، لەڕووی دادوەریی و ئەمنی یەوە خەڵکێکی زۆرمان سەرقاڵ دەبێ و (ملفات)ی زۆر کۆدەبێتەوە، بەهۆی ئەو گرفت و کێشانەوە

کەلەسۆنگەی داڕووخانی ڕەوشتەوە پەیدا دەبن و ئەویش ئەو ڕووتیو بەرەڵلاییە کاریگەرترین هۆکاریەتی، ئافرەتێک کە سەرنجی پیاوان بەلای خۆدا ڕادەکێشێ بەبەرگ و پۆشاکی سەیر سەیر وەبەهەڵس وکەوت و ڕەفتاری نزم و تۆمەتبارانەو گومان لێکراوانە، ئاشکرایە کەدوایی شت دەقەومێت و ئەوەی چاندوویەتی دەیدورێتەوەو خەڵک چاوی تێ دەبڕێت، پاشان کە شت ڕوویدا دەبێ خەرجییەکی زۆر دابین بکرێ بۆ یەکلاییکردنەوەی ئەو کێشانەی کەلەوەوە ڕوو دەدەن، و ئابڕووچوون و کەرامەت ڕووشان و عەیبداریی دنیایی و گوناحباریی و شەرمەزاریی دواڕۆژیش لەوێ بوەستێ!

٣-پاشان لەڕووی خێزانییەوە، وەختێک کەخەڵک ئەوەندە تێکەڵ بوو لەدائیرەکان و لەشوێنە گشتییەکان و لەبازاڕەکان و لەهەموو شوێنێک ئەوئافرەتە دڵی بەو پیاوەی تردا دەچێ و ئەو پیاوە دڵی بەو ئافرەتەی تردا دەچێ بەتایبەت کەئیمان و بڕوایەکی پتەوو دامەزراو نیە تا پارێزگاری یان بکات، ئەوە شتێکی سەیرو دوور نیە کەخیانەتی خێزانی (الخيانة الزوجية) دروست بێت، وەک بیستراوەو بینراوەو گەلێک ڕووداوی دڵتەزێن لەو بوارەدا زانراون و تۆمار کراون!

٤-هەروەها لەڕووی تەندروستییەوە، ئەو جۆرە بەرگ و پۆشاکە تەسکەو ئەو جۆرە پێڵاوە تەنگە هەموو دکتۆرو پزیشکەکان دەڵێن زۆر خراپە بۆ بەدەنیان، ئەو داوو دەرمانانەی کە لەخۆیانی دەدەن زۆر خراپەو زیان بەخشە بۆ پێستیان، یانی لەهەر ڕوویێکەوە تەماشای بکەی ئەو ڕووتیو بێبەندوباریی و چاولێکردن و لاساییکردنەوەی ئەهلی کوفر جگە لەزەرەرو زیان هیچ بەرهەمێکی دیکەی نیە، ئیدی ئێمە نازانین چ فەلسەفەیەکی تێدایەو چ هونەرێکی تێدایە؟!، بەتەئکید لەهەموو ڕووەکانی، ئابووریی، ئەدەبیی، فیکریی، زانستیی، تەندروستیی، کۆمەڵایەتیی، نەتەوایەتیی، ئەمنیی.. هتد. ئەوپەڕی زیانی تێدایەو من ناتوانم تاکە قازانج و بەرهەمێکی بژمێرم!

خاڵی پێنجەم:
قسەی کۆتایی: چارەسەر چیە؟

بەکورتی دەڵێم: چارەسەر ئەوەیە کەلەڕیشەوە خۆمـان بگۆڕیـن و خۆمـان پاکسازیی و چاکسازیی بکەین، چونکە: بێگومان ئێمە کاتی خۆی کە (ڕژێمی بەعس)مان ڕاوناو ڕووخاند تەنها ئەوەندە نەبوو کەدەستەڵاتەکەی لەلای خەڵك ڕەفز بێت، بەڵکو ئەو فەرهەنگ و خوو و نەرێتە نەفامیی و ڕەوشت نزمی یەش کەبەعس بڵاوی دەکردەوە هەر ڕەفز بوو، وە فیکرو فەلسەفەیەکیش کەبڵاوی دەکردەوە دەبێ هەر ڕەفز بێت.

بەڵێ بەڕاستی دەبێ ئێمـە شۆڕشێکی عـەقیدەیی و فیکریـی و فەرهـەنگی بکەین ئەویش بریتییە لەگەڕانەوە بۆ سەر ڕەسەنایەتیی دینی خۆمان، ئێمە میللەتێکی بێ فەرهـەنگ و بێ ناسنامە نین، فەرهـەنگ و هەویـەی خۆمانمـان هەیـە، و بێگومـان ئـەو شۆڕشـە عـەقیدەیی و فەرهـەنگی و فیکریی یـەش وەك پێویست بەهەموو لایەکمان دەکرێت.

دیسان وێڕای ئەو شۆڕش و گۆڕانکاریی و گەڕانـەوە سـەرخۆیە عـەقیدەیی و فیکریی یـە پێویسـتە چاکسـازیی لـەبواری کۆمەڵایەتیشـدا هـەر بکـرێ، مـن ئاگـادارم کەزۆر لـەئافرەتان دەیانەوێ شـووبکەن بـەڵام لەبـەر ئـەو مەرجانـەی کەلەنێو خەڵکدا بوونەتە داب و دەستوورو ڕێ و ڕەسم وەك مەسرەف و مارەیی زۆرو خانوو و زێڕ.. هتد دەبینین کەس لێیان ناچێتە پێش و لەئەنجامدا ئەو ئافرەتانە دەمێننەوەو دەبنە قەیرە کچ، هەروەها کوڕان هـەن بەهـەمان شێوە لەبەر ئەو هـەموو کۆت و زنجیرانەی کە بەگوێرەی عورف و باوی هەڵـەی نێـو کۆمەڵگا دەست و پێی خۆمانمان پێیان بەستوون ژن هێنان و شووکردنمان زۆر وەزەحمەت خستوە.

باوریا بین بەدەردی ڕۆژئاوا نەچین، کە لـەکتێبێك دا خوێندمـەوە .. دەڵێ: لەهەندێك لەو وڵاتانەدا ڕێژەی ژن هێنان بۆتە (٤٠٪)! ئەویش دوای ئەوەی کە ئـەو ئافرەتـە چـەندەها پیـاو تاقی دەکاتـەوە هـەروەها پیاوەکـەش چـەندان ئافرەت!، لە (٦٠٪)یش کەس ژن ناهێنێ، دیارە ئافرەتەکانیش شوویان دەست

ناکەوێ بۆ؟! چونکە هەر لەو جادەو بازاڕە وەك چۆن (سەندەویچ)ێك دەخورێت مەسەلەی تێرکردنی جینسیش ئاوای لێهاتوە!، جا ئایا ئێمەش دەمانەوێ ئاوامان لێبێت کەمسۆگەر ماڵی دنیاو دواڕۆژمان وێران دەبێ؟!!

کەواتە: با لەڕووی کۆمەڵایەتی‌یەوە کارێك بکەین کەچاکسازیی تێدا بێت لەو بارەوە با کارئاسانی بکەین بۆ ئەوەی کە کچەکان بەئاسانی شوو بکەن و کوڕەکان بەئاسانی ژن بهێنن، بەڕاستی هەندێك عادەت و نەریت کەڕەواجی پێدراوەو بڵاوکراوەتەوە، وەك مارەیی زۆر قورس و هەندێك ڕێ و ڕەسمی زۆر سەیرو نامۆو سەغڵەتکەر، هیچ پەیوەندی‌یان بەشەرعەوە نیە، چونکە لەفەرموودەدا هاتووە دەفەرموێ: باشترین ئافرەت ئەوەیە مارەیی‌یەکەی کەم و ئاسان بێت، بەڵێ شەریعەتی خوا حەز دەکات کە بەئاسانی ماڵ پێکەوە بنرێت، ئەو ئاڵۆزیی و گرێ و گۆڵەی کەئێمە خۆمان دروستمان کردوە لەشەرع دا نیە.

ئنجا وەك پێشتریش ئاماژەم پێدا گەشە پێدانی لایەنی ئابووریی و دروست کردنی ژێرخان بۆ ئەو خەڵك و میللەتەو هەوڵدان بۆ بنیاتنانی کۆمەڵێك کارخانەو کارگەو سوود وەرگرتن لەو هەموو کانزاو کەرەسەی خاوو وزەیەی کە لەم وڵات و خاکەی ئێمەدا هەیە، بۆئەوەی هەم وڵاتمان ئاوەدان بێتەوەو بۆ هەموو شتێك هەر چاو لەدەستی خەڵك نەبین، هەم چی دیکە گەنج و لاوەکانمان لەبەر بەتاڵیی و بێکاریی بەملاولادا نەڕۆن و کچەکان لێرە بمێننەوە بەداماویی، دیارە ئافرەتەکان ڕێی چوونە دەرەوەیان نیە بۆیە ناچار ئەوان بەداماویی دەمێننەوە، ئاشکراشە وەك چۆن ئینسان برسی دەبێت و تینووی دەبێت و پێویستی بەخواردن و خواردنەوە هەیە بۆ تێربوون و تێراوبون بۆ لایەنی جینسیش هەر بەهەمان شێوە، بەتایبەتیش کەپەروەردەی دینی لاواز بوو ئەوە بێگومان فشاری جینسیش زۆر دەبێت و لەئەنجامدا فەسادو خراپە بڵاو دەبێتەوە، وە لەڕاستی‌دا لایەنێکی زۆری ئەو بەرپرسیارێتی‌یەش دەکەوێتە سەرشانی ئێمەی ئیسلامیی، ئێمەی ئیسلامیی لەچەند لایەکەوە بەرپرسیارین:

یەکەم: کەبەڕوویەکی گەش‌و خۆش بچینە نێو ئەو خەڵکەوە، بەتایبەت خوشکانمان بەڕووی گەش‌و خۆش لەگەڵ ئەو ئافرەتانە قسە بکەن‌و بانگەوازیان بکەن‌و ئامۆژگاری‌یان بکەن، نەك بەچاوی دوژمنانەو غەرەزاوی‌یانەوە تەماشایان بکەن، چونکە بەتەئکید بێ‌ئاگایی‌و نەشارەزایی گەورەترین هۆکاریی لەخشتەچوون‌و بەدەم ڕەشەبای شەهوەت‌و شوبهەوە چوونیانەو، باپێمان وانەبێ کەئەو خەڵکە هەمووی لەناخەوە بڕیاری دژایەتی دین‌و ئەدەب‌و ڕەوشتی بەرزی داوە!

پێغەمبەری خوا ﷺ لەبواری بانگەوازو هەڵس‌وکەوت لەگەڵ خەڵکیدا فەرموویەتی: (بَشروا ولاتُنفروا) متفق علیه، واتە: دڵخۆشکەر بن‌و سڵەمێنەرەوە مەبن، یانی: باشێوەی قسەو وتارو هەڵس‌وکەوتتان وابێ ئیزیکخەرەوە بێ نەك دوورخەرەوە هەروەها دەبێ بەچاوی ڕەحم‌و سۆزو پەرۆشەوە لەخەڵك‌و دەوروبەرمان بڕوانین‌و بەو ڕووحەوە مامەڵەیان لەگەڵ بکەین، چونکە ئێمە شوێنکەوتووی پێغەمبەرێکین کەنازناوی (رحمة للعالمین)ە!! وە فەرمووشیەتی: (إنه مَنْ لایَرحَمْ لایُرحَمْ) رواه مسلم.

دووەم: پاشان پێویستە خۆشمان نموونەو بەرجەستەیەکی ڕاست‌و ڕێکی شەرع بین لەهەڵسوکەوتمانداو ئاڵۆزکاریی (تعقیدات) نەکەین لەمەسەلەی بەرگ‌و پۆشاکی ئافرەت‌و هەندێك ئاداب‌و هەڵس‌وکەوتدا، چونکە هەندێك خوشك‌و برای ئیسلامیی لەژێر فشاری ئەو هێرشە ڕۆژئاواییی‌یەدا کەهەیە بەرگ‌و پۆشاکی ئافرەتانیان وا لێکردۆتەوە کەچی وای کەم نیە لەبێ‌بەندو باریی خەڵکە سەرگەردان‌و لەخشتەبراوەکەو هیچی وای لەبەر ڕووت‌و قووتی‌یەکەی ئەوان دا نیە، زیاتریش بەپاڵنەری ئەوە کەدەوروبەرە سەرلێشێواوەکە گلەیی لێ‌نەکەن‌و لێی ڕازی بن!!

هەندێکیش هەر لەخەڵکی ئیسلامیی لەکاردانەوە (رد فعل) دا ئافرەتیان وا سەغڵەت‌و تەنگەتاو کردوەو پابەندیان کردوە بەکۆمەڵێك شتەوە کەشەرعی خوای پەروەردگار وای نەفەرمووە، وە بێگومان ئایینی خوا هیچ جۆرە

سەغڵەتکردن و ناڕەحەتکردنێکی بۆ ئینسانەکان تێدا نیە، وەك خوای دادگەر فەرموویەتی: (وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ)(الحج: من الآية٧٨).

جا بێگومان ئەم دووانە هەردووکیان هەڵەن و، باخۆمان لەو تێپەڕاندن و بەزایەدان (إفراد وتفريط)ە بپارێزین و، شەریعەت چۆنی فەرمووەو ڕای بەهێزتر (راجح)ی زانایان چۆنە ئاوا ڕەفتار بکەین، وە باهەرکاتێك مەسەلەیەك جێگای ڕاجیایی (إختلاف) و مشت ومڕی زانایان بوو، با لەسەر بناغەی سینگ فراوانی و قبووڵکردنی ڕای بەرانبەرو ڕێزلێگرتنی مامەڵەی لەگەڵ بکەین، نەك لەسەر بنچینەی دەمارگیریی (تعصب) و لاساکردنەوە (تقليد) و تەنها خۆپێ هەق بون!

وەك (ابن المفلح الحنبلي) لەکتێبی (الآداب الشرعية) داو لەبواری فەرمان بەچاکەو نەهی لەخراپەدا لەبارەی (مەسەلەی دیاربوونی دەموچاوی ئافرەت لە ڕێگەوباندا) کە ئایا دروستە بەناوی فەرمان بەچاکە کردن و ڕێ لەخراپەگرتنەوە قەدەغە بکرێن؟!

جا لەوبارەوە پرسیارێك دەوروژێنی و دەڵێ: (ئایا دروستە کەسێك بڵێ: نابێ ئافرەتان دەموچاویان دیار بێت؟! دەڵێ: نەخێر، چونکە ئەوە مەسەلەیەکی خیلافیە) پاشان ابن (المفلح) خۆیشی ئەو ڕایە پەسەند دەکات کە زۆربەی هەرەزۆری زاناو پێشەوایانی ئیسلام پەسەندیان کردوەو دەڵێ: کەئافرەت دەم و چاوی عەورەت نیە[٢٠] ئاشکراشە کەفەرمان بەچاکەکردن و ڕێ لەخراپەگرتن نابێ لەو مەسەلەو بابەتانەدا بکرێ کەزانایان ڕا جیاییان لەبارەیانەوە هەیە.

کەواتە بائێمەش لەلایەکەوە مەسەلەکە زۆر ئاڵۆز نەکەین و میزاج و تەبعی خۆمان لەڕقی خەڵکی بێ بەندوبارو لەکاردانەوەیان دا - نەکەینە جێگرەوەی شەرع!

لەلایەکی تریشەوە وا نەکەین کەبەرگ و پۆشاکی ئافرەتان بەشێوەیەکی لێبێتەوە کە ئەوەی پۆشتەیە لەگەڵ ئەوەی کەناپۆشتەیە جیاوازییەکی وای نەبێت، دیارە هەمیشەیش ڕاستە ڕێی شەرع گرتن و بەملاولادا نەترازان و

---

(٢٠) بڕوانە: (الآداب الشرعية) ج١ص٣٥٩.

گیرۆدە نەبوونی تێپەڕاندن و بەزایەدان مایەی سەرکەوتنە لەدینداریی‌یەکی ڕاست و دروست دا.

ئنجا کۆتایی قسەکانیشم بەوە دێنم دەڵێم: بەڕاستی پێویستە ئێمەی ئیسلامیی بەرانبەر بەمیللەت و کۆمەڵگای خۆمان لەهەموو ڕووەکانی سیاسی و ئابووریی و کۆمەڵایەتی و ئەخلاقی و فەرهەنگی‌یەوە خۆمان بەبەرپرسیار بزانین، جا ئەو خۆ بە بەرپرسیار زانینە ئەگەر بەقسەیەکی خێریش بێت دەبێ ئەو ئەرکەی سەرشانمان جێبەجێبکەین و، هەرچی‌یەکیش لەدەستمان بێ نابێ کەمتەرخەمیی تێدا بکەین، وەك پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (کلکم راعٍ وکلکم مسئول عن رعیته...) متفق علیه، واتە: هەرکامێکتان چاودێرەو بەرانبەر بەمیللەت و کۆمەڵگایەکەی بەرپرسیارە.

بەڵێ خوشك و برایەکانم پێویستە ئێمە ئەگەر بەقسە گوتنێکی حەقیش بێ ئەرکی سەرشانمان جێبەجێ بکەین چونکە ئەم میللەتەی ئێمە پاراستنی و سەرخستنی و بەختەوەرکردنی بەرپرسیارییەك و ئەرکێکە لەسەرشانی هەموو لایەکمانە، ئێمەش وەك ئیسلامیی دەبێ خۆمان بەبەرپرسیار بزانین کەئەگەر بەئامۆژگاری و قسەیەکی خێرو بە بەرچاو ڕوونکردنەوەیەکی خێریش بێ کەبێگومان ئەمەش کەم نیەو زەحمەتیش نیە، پێویستە ئەدای ئەو بەرپرسیارێتی‌یە بکەین، بەڵام دەبێ دڵنیایش بین کەبەدەستبار بۆ یەکتر گرتنی هەموو لایەك نەبێت ئەم وەزعە چارەسەر ناکرێت و، دەبێ هەموو لایەك دەستبار بۆ یەکتر بگرین بەتایبەتی هەردوو ئیدارەکەی سلێمانی و هەولێری برادەرانی (یەکێتی و پارتی) بەڕاستی پشکی گەورەی ئەو بەرپرسیارێتی‌یە بەر ئەوان دەکەوێت[21] و ئەرکی گەورە لەسەر شانی ئەوانە، دەبێ ئەوان دووربین و وردبین بن لەوەی کەئەو کۆمەڵگایە بەرەو چی دەچێت لەڕووی سیاسی‌یەوە پڕۆژەی سیاسی‌مان چی‌یە؟! چۆن ئەو کیان و قەوارەیە بپارێزین لەڕووی ئابووریی و لەڕووی کۆمەڵایەتی و لەڕووی فەرهەنگی‌یەوە؟ بۆچی دەبێ

---

[21] چونکە ئێستاکە ئەوان حوکمڕان و کاربەدەستن و واریداتی وڵاتیان لەبەردەست دایەو خێرو شەڕیان لەدەست دێ و تاڕاددەیەکی زۆر جڵەوی وڵاتیان بەدەستەوەیە!

ئێمە هەر شوێنکەوتەو لاساکەرەوەی خەڵکێك بین کەخوا خەشم و غەزەبی خۆی بەسەردا ڕشتوون و خۆیان گیریان خواردوە بەدەستی خۆیانەوە؟!!

بۆچی نابێ بیرێکی جیددی بکەینەوە کەگۆڕان و وەرچەرخانێکی ڕیشەیی لەهەموو بوارەکانی ژیان و گوزەراندا ڕووەو ئیسلام بەسەر خۆمان دا بهێنین؟!!

ئەوە بێگومان ئەرکێکە کەلەسەر شانی هەموو لایەکمانە کەزۆر بەجیددی بیر لەچارەنووس و سەرەنجامی ئەو خەڵك و میللەتەمان بکەینەوە کەبەرەو هەڵدێر نەچێت و لەداڕووخانی ڕەوشت بەدوور بێت و لەهەرجۆرە پاشکەوتن و هەرەس و داڕووخانێکی دیکە لەهەموو بوارەکانی عەقیدەو سیاسەت و ئابووریی.. هتد بەدوور بێ...

خوا بەلوتف و کەڕەمی خۆی یارمەتی هەموو لایەکمان بدات کەزۆر دڵسۆزانە ئیش بۆ ئەم میللەتە بکەین و بیگێڕینەوە ژێر سایەی شەریعەتی خۆی، خوایە داوات لێدەکەین کە بەرچاو ڕوونترمان بکەی، وە خوایە هیدایەتمان بدەی چیت فەرمووە جێبەجێی بکەین، خوایە حەیاو حەشمەتی زیاتر بەئافرەتەکانمان بدی، خوایە ئابڕوو کەرامەتی زیاتر بەگەنجەکانمان ببەخشی، خوایە غیرەت و شەهامەتی زیاتر بەدایك و باوکەکان ببەخشی، خوایە دڵسۆزیی و مشوورخۆریی و دووربینی و وردبینی و دادگەریی بەبەرپرسەکان ببەخشی، خوایە یارمەتی هەموو لایەك بدەی کەبەشێوەیەك بجووڵێینەوەو ڕەفتار بکەین، کەشایستەی میللەتێکی مسوڵمان بێ، کەشایستەی کۆمەڵێك بێ کەخۆیان بەشوێنکەوتووی پێغەمبەر ﷺ و ئوممەتی ئەو دەزانن!.

خوایە شیفای نەخۆشەکانمان بدەی، خوایە قوتابییەکانمان لەکاتی تاقیکردنەوەکانیان دان یارمەتیان بدەی سەعی و کۆششی باش بکەن و پلەی باش بێنن، خوایە هەر مسوڵمانێك هەر گرفت و کێشەیەکی هەیە بۆی چارەسەری بکەی. ئامین

وصلى الله على محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

والحمدلله رب العالمين

نێوەڕۆك

بابەت	لاپەڕە
پێشکەش بێ	٣
ئەم نامیلکەیە	٤
دەقی وتارەکە	٦
پێشەکی	٦
خاڵی یەکەم: ڕەوشتو خووی بەرزو پەسەند شوورەو حەسارو پەرژینی کۆمەڵگایە.	١٠
خاڵی دووەم: بڕیاری شەریعەت سەبارەت بەچۆنیەتی پەیوەندی جینسی نێوان پیاوو ئافرەت.	١٨
یەکەم: شەریعەت دەڵێ دەبێ پیاوو ئافرەت لەسەر بناغەیەکی ئاشکراو ڕووون ڕاست ژیانی هاوسەرێتی بنیات بنێن.	٢٠
دووەم: شەریعەت چەند پەرژینێکی داناون بۆ پارێزگاری شەرەفو گیرۆدە نەبوونی گوناح کەیەکیان بریتیە لەنەچوونە ماڵی یەکتر بەبێ مۆڵەت وەرگرتن و سەلام کردن.	٢٤
سێیەم: وە پەرژینی دووەمی گوناحو داوێن پیسی بریتیە لەقەدەغەکردنی بۆ یەکتر ڕوانینی ئارەزوومەندانەی ئافرەتو پیاو.	٢٤
چوارەم: وە پەرژینی سێیەم بریتیە لەخۆداپۆشینو جوانیی خۆ دەرنەخستنی ئافرت بۆ پیاوی نامەحرەم.	٢٥
پێنجەم: پەرژینی چوارەمیش بریتیە لەشوێنی چۆڵو بەتەنها پێکەوە نەبوونی ئافرەتو پیاوێکی نامەحرەم.	٢٦
خاڵی سێیەم: حیکمەتی بەرگو پۆشاکی شەرعی‌یانەی ئافرەت.	٢٧
خاڵی چوارەم: واقیعی میللەتو کۆمەڵگامان لەو ڕووەوە چۆن دەبینینو کێ لێی بەرپرسیارە؟!	٣١
١-زیانەکانی بەرگو پۆشاکی ناشەرعی‌یانەی ئافرەتان لەڕووی ئابووریی‌یەوە.	٣٥
٢-لەڕووی ئەمنی‌یەوە.	
٣-لەڕووی تەندورستی‌یەوە.	
خاڵی پێنجەم: قسەی کۆتایی: چارەسەر چی‌یە؟!	٣٨

وَإذا أَرَدْنا أَنْ نُهلِكَ قَرْيَةً أمرنـا مترفيهـا ففسقوا فيها فحق عليها القـول فدمرناهـا تدميـراً

(الأسراء: ١٦)

ameer.maktab@yahoo.com

 /AliBapir /AliBapir /MediaAmeerOffice

www.alibapir.net

ژمارەی سپاردنی (٤٦٤) ی ساڵی ٢٠٠٢ی وەزارەتی ڕۆشنبیری پێدراوە